

Jaarplan 2015

Beleidsdeel

Waterschap Noorderzijlvest

Groningen, november 2014

Inhoud

1.	Voorwoord	4
2.	Ontwikkelingen	6
3.	Inhoudelijke achtergronden	9
3.1	Opzet en filosofie	9
3.2	Uitgangspunten	9
3.3	Vergelijking lastenontwikkeling met bestuursafspraken Bestuursakkoord Water	11
4.	Programma's	12
4.1	Samenvatting	12
4.2	Uitwerking programma's Jaarplan 2015	13
4.2.1	Waterveiligheid en rampenbestrijding	14
4.2.2	Voldoende en gezond water	17
4.2.3	Gezuiverd water	20
4.2.4	Water en maatschappij	23
4.2.5	Bedrijfsvoering	26
5.	Waterschapsbelastingen	28
5.1	Belastingstelsel	28
5.2	Belastingheffing	29
6.	Overige paragrafen	30
6.1	Weerstandvermogen, reserves en voorzieningen	30
6.2	Verbonden partijen	33
6.3	Financiering	35
6.4	EMU-saldo	38
7.	Bijlagen	40

Bijlage A:	Jaarplan naar kosten- en opbrengstensoorten
Bijlage B:	Kostenverdeelstaat
Bijlage C:	Verdeling saldokosten op programma naar watersysteem en zuiveren
Bijlage D:	Gecomprimeerde staat van financiële vaste activa
Bijlage E:	Vaste schulden
Bijlage F:	Overzicht investeringen per programma

1. Voorwoord

Het nu voorliggende jaarplan is reeds het zesde jaarplan na de laatst gehouden waterschapsverkiezingen in november 2008. In deze zes jaren is er veel gebeurd, ook financieel gezien. De inkt van het concept waterbeheerplan 2010-2015 was nog maar net opgedroogd of we kregen te maken met de kredietcrisis, dat in 2010 overging in de zogenaamde bankencrisis. Iedereen moest bezuinigen, terwijl aan overheden werd gevraagd in deze tijd juist meer te investeren. Naast een opdracht aan onszelf om te bezuinigen, kregen we ook te maken met de overdracht van taken van de rijksoverheid en provincie. Zo werd eind 2011 de muskusrattenbestrijding overgenomen van de provincie Groningen en betalen we vanaf dat jaar in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma ook voor 50% mee in de verbetering van onze primaire keringen.

Het nu voorliggende jaarplan laat een koers zien die we sinds 2010 hebben ingezet. De lasten zijn sindsdien slechts beperkt gestegen, dankzij de effectiviteitsslagen die zijn gemaakt en dankzij de besparingen die zijn doorgevoerd. Daarnaast zijn ook investeringsprojecten getemporeerd om de lastenstijging zoveel als mogelijk te beperken. Ook in 2015 zien we dat onze saldolasten stijgen. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door de stijging van onze kapitaallasten.

Met het jaarplan 2015 vertalen we de koers vanuit de Perspectiefnota 2015 – 2018. Hiermee geven we een goede invulling aan onze waterschapstaken, waarbij zorgvuldig rekening is gehouden met maatschappelijke en economische ontwikkelingen. De lastenstijging voor onze ingelanden hebben we voor het jaar 2015 weten te beperken tot gemiddeld 1,7%. Voor ingezetenen en eigenaren van gebouwde ongebouwde onroerende zaken stijgt het tarief in 2015 met 3,0%. Voor de categorie ongebouwd betekent dit zo'n € 53 per hectare. Het tarief voor het zuiveren van het afvalwater blijft in 2015 gelijk aan het tarief van 2014. Deze tariefontwikkeling komt overeen met hetgeen in de perspectiefnota is opgenomen.

Ontwikkelingen laten zien, dat ook in 2015 en de jaren daarna fors geïnvesteerd moet worden in onze zeedijken, boezemkaden en waterbergingsgebieden om de veiligheid voor onze burgers zo goed als mogelijk te garanderen. In 2015 wordt verwacht ruim € 35 miljoen te investeren in projecten; circa € 13,0 miljoen hiervan wordt ingezet ter versterking van onze zeekering en de Eemskanaalkade. Daarnaast wordt circa € 6,2 miljoen ingezet voor afvalwaterzuivering technische werken, circa € 4,5 miljoen voor integrale projecten vanuit de Kaderrichtlijn Water en circa € 8,1 miljoen voor waterhuishoudkundige werken zoals de bouw en renovatie van (bodemdalingen)gemalen, dijkpark Garmerwolde en de renovatie van bruggen.

In 2015 zal het nieuw gekozen bestuur het nieuwe waterbeheerprogramma voor de komende zes jaren moeten vaststellen. Een periode waarin nog veel grote opgaven op het gebied van waterveiligheid, de Europese kaderrichtlijn water en op het gebied van afvalwaterzuivering gerealiseerd moeten worden. En ook een periode waarbij naar verwachting het herstel van de economie nog maar zeer langzaam zichtbaar lijkt te worden. Maar naar welke richting de economische ontwikkelingen ook uit gaan, we zullen ons blijven inzetten onze taken goed uit te voeren, waarbij we de kostenstijging weten te beperken. Naar mijn mening is dat voor het jaar 2015 in elk geval gelukt.

Harry Ruben
Portefeuillehouder Bedrijfsvoering en Financiën

Waterschap Noorderzijlvest in het kort

Beheergebied	:	Delen van provincie Groningen, Friesland en Drenthe
Totale oppervlakte	:	± 144.000 ha
Taken	:	Watersysteembeheer en zuiveren
Aantal gemeenten	:	22
Aantal inwoners	:	± 370.000
Aantal vervuilingseenheden	:	410.250, waarvan huishoudens 333.250

Lengte te onderhouden zeedijk in km	74
-------------------------------------	----

Lengte in km te onderhouden:

- boezemkanalen	336
- oeverbeschoeiing vijvers	52
- hoofdwatgangen	2485
- boezemkaden	491

Aantal peilgebieden	648
Aantal boezemgemalen	16
Aantal polderafvoergemalen	101
Aantal polderopvoergemalen	34
Aantal stuwen	660
Aantal inlaten	338
Aantal sluizen	30

Lengte vaarwegen in km	286
------------------------	-----

Aantal bruggen	83
----------------	----

Aantal zuiveringsinstallaties	15
Aantal slibontwateringsinstallaties	1
Aantal transportgemalen	109
Lengte transportleidingnet in km	401

2. Ontwikkelingen

Ontwikkelingen landelijke politiek

- Schaalvergroting blijft zich nog steeds voortzetten binnen de overheid, ook bij de waterschappen. In het regeerakkoord van VVD-PvdA (2012) staat dat een grote decentralisatie van taken en bevoegdheden overheden vergt die op een passende schaal zijn georganiseerd. In dat licht werden volgens het regeerakkoord op de lange termijn de waterschappen samengevoegd met landsdelen, waarbij de waterschappen verdwijnen uit de Grondwet. In de tussenliggende tijd is deze passage door de regering herzien. De waterschappen blijven als zelfstandig orgaan bestaan. Landelijk zien we dat de waterschappen meer en meer met elkaar samenwerken, waarbij sommige fusies voorbereiden. Noorderzijlvest is in 2014 samen met Hunze en Aa's een verkenning gestart naar een mogelijke fusie tussen beide waterschappen. Na de waterschapsverkiezingen van maart 2015 zal dit naar verwachting een vervolg krijgen.
- Op Prinsjesdag 2014 heeft de Tweede Kamer de vijfde editie van het Deltaprogramma ontvangen. Het Deltaprogramma is onderdeel van de rijksbegroting. In het Deltaprogramma staan definitieve deltabeslissingen en concrete maatregelen voor verbetering van de veiligheid in Nederland. In het Deltaprogramma is een nieuwe normering voor de waterveiligheid ontwikkeld, waarbij de overstromingskansnorm is berekend op basis van een risicobenadering. In het waddengebied vraagt de waterveiligheid van de voor ons land belangrijke energiefunctie in Groningen extra aandacht. De dijkversterkingsprojecten Eemshaven – Delfzijl en de Lauwersmeerdijk zijn opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In het Deltaprogramma is niet alleen ingegaan op de waterveiligheid, maar ook op de zoetwatervoorziening. De kern van het Deltaprogramma Zoetwater is de invoering van het nieuwe instrument 'voorzieningenniveaus', dat de beschikbaarheid van zoetwater transparant maakt. Ook vinden stapsgewijze investeringen plaats om de aanvoer van zoetwater robuuster te maken en het gebruik zuiniger. De komende tijd ligt het accent in het deelprogramma op de invoering van de voorzieningenniveaus en de uitwerking van de maatregelen. Voor Noorderzijlvest heeft dit vooral te maken met de zoetwatervoorziening in het IJsselmeer.
- De volgende directe waterschapsverkiezingen vinden plaats op 18 maart 2015, op dezelfde dag als ook de verkiezingen plaatsvinden voor de provinciale staten. De huidige bestuursperiode is door de verschuiving van de verkiezingen met ruim twee jaar verlengd.

Financieel-economische ontwikkelingen

- De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (de wet HOF) is per 1 januari 2014 van kracht geworden. Waterschappen moeten, net als de overige decentrale overheden, gaan bijdragen aan een verbetering van het EMU-saldo. Waterschappen kunnen het saldo verbeteren door vooral minder te investeren, maar ook door meer af te schrijven. Onttrekking aan reserves vergroot het tekort. De waterschappen worden gezamenlijk gehouden aan de macro-norm die deze wet voorschrijft.

Bestuursakkoord water

- In dit jaarplan is de jaarlijkse bijdrage voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma opgenomen. Vanaf 2015 is dit € 3,5 miljoen per jaar en wordt als een investering met een afschrijvingstermijn van vijf jaar opgenomen. In dit jaarplan wordt in hoofdstuk 3.2 verder ingegaan op het Bestuursakkoord Water en de effecten hierop voor Noorderzijlvest.

Kaderrichtlijn Water

- De eerste planperiode voor opgaven vanuit de Kaderrichtlijn Water loopt in 2015 af. Uitstel van maatregelen naar een tweede of derde planperiode (tot en met 2027) is mogelijk. De Nederlandse regering heeft reeds eerder aangegeven KRW-projecten te willen uitstellen. Bij nagenoeg alle waterschappen in Nederland is de discussie gevoerd over de fasering van KRW-maatregelen, mede gelet op de bezuinigingen op Rijksniveau en reductie van de lastenstijging bij de waterschappen. Noorderzijlvest heeft gerapporteerd over de uitvoering van de KRW-maatregelen waarbij ook is aangegeven dat een deel van de maatregelen is

doorgeschoven naar de periode na 2015. In 2014 is door het algemeen bestuur van Noorderzijlvest een concept maatregelenpakket voor de tweede planperiode (2016-2021) vastgesteld. In dit jaarplan zijn de laatste KRW-opgaven van de eerste planperiode opgenomen.

Primaire keringen

- In kader van het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma (nHWBP) zijn prioriteiten gesteld in de te nemen maatregelen aan de primaire keringen in Nederland. Ook voor Noorderzijlvest is in 2014 gestart met nadere verkenningen voor grootschalige verbeteringswerken aan de zeedijk. Ten gevolge van de risico's van aardbevingen voor onze zeedijken, wordt de verbetering van de zeekering tussen de Eemshaven en Delfzijl vervroegd ter hand genomen. De werkzaamheden hiervoor, tot en met het jaar 2018, zijn voor een deel ook in dit jaarplan opgenomen.

Regionale keringen

- Onze regionale keringen zijn getoetst op de maatgevende hoogwaterstanden (MHW) op onze boezemwateren, de normen voor stabiliteit en de waakhoogte. De uitkomsten van deze toetsing en het onderzoek – waarbij de normen zijn aangepast – heeft grote gevolgen voor de aanpak en verbetering van onze regionale keringen in combinatie met de realisatie van nieuwe waterbergingsgebieden. Een deel van het maatregelenpakket (eerste fase tot 2025) is reeds in de perspectiefnota opgenomen.
- De Eemskanaalkade wordt ten gevolge van de risico's van aardbevingen veroorzaakt door aardgaswinning extra versterkt. Met het ministerie van Economische Zaken zijn afspraken gemaakt over de meerkosten om deze kade aardbevingsbestendig te maken. In 2015 zal een groot gedeelte van de kade worden voorzien van nieuwe damwanden, waarbij de kade ook wordt verbreed. Voorbereidingen voor de verbeteringen van de kaden van het Noord-Willemskanaal en het Reitdiep vinden vanaf 2015 plaats.

Bodemdaling en aardbevingen ten gevolge van aardgaswinning

- Door aardgaswinning in Groningen vindt bodemdaling plaats. De negatieve effecten hiervan op de waterhuishouding worden door de Bodemdalingscommissie / NAM voorkomen door het realiseren van waterhuishoudkundige werken, zoals de bouw van gemalen. Met de Bodemdalingscommissie is in de afgelopen jaren uitgebreid gesproken over de contante waarde van de toekomstige verplichtingen mede in relatie tot het nog beschikbare bedrag (oorspronkelijk f 650 miljoen (circa € 295 miljoen). Samen met de provincie Groningen (deelnemer in de overeenkomst uit 1983) vindt hierover overleg plaats met de commissie en de NAM. Tevens wordt gesproken over de mogelijke afkoop van de periodiek terugkerende kosten. De gedachten gaan vooralsnog uit om de toekomstige verplichtingen voor de kleinere objecten om administratieve redenen af te kopen. Het toe te passen rentepercentage om de verplichtingen af te kopen is sterk bepalend. Hierover zijn nog geen definitieve besluiten genomen.
- Naast bodemdaling veroorzaakt de gaswinning ook aardbevingen. Deze bevingen komen per jaar veelvuldig voor en hebben tot nu toe een kracht die op de schaal van Richter relatief laag is. Negatieve effecten van deze aardbevingen op de waterhuishoudkundige infrastructuur zijn in de afgelopen jaren dan ook niet noemenswaardig. In 2013 werd bekend dat zich vaker en krachtigere aardbevingen zouden kunnen voordoen. Bevingen met een kracht van 5 (of meer) op de schaal van Richter worden hierbij genoemd. Aardbevingen met een dergelijke kracht, vergroten het risico op het disfunctioneren van onze waterhuishoudkundige infrastructuur. Dijken, kaden, gemalen, rwzi's en persleidingen kunnen schade ondervinden en in het ergste geval uitvallen of bij dijken, doorbreken, met alle negatieve gevolgen van dien. Er is nader onderzoek verricht naar de mogelijke effecten en gevolgen van aardbevingen met een kracht van 5 of meer op de schaal van Richter op de waterhuishoudkundige infrastructuur in Groningen. Het ministerie van Economische Zaken heeft in 2014 toegezegd de extra werkzaamheden om de negatieve effecten van aardbevingen op de waterhuishoudkundige infrastructuur te vergoeden.

Afvalwaterketen

- In de afgelopen jaren zien we een significante beweging rond de vraag hoe de afvalwaterketen bij kan dragen aan bredere maatschappelijke duurzaamheidsvraagstukken en of de huidige rol en manier van werken hiervoor de juiste is. Het gebruik van afvalwater als bron van energie, grondstoffen en water zelf vraagt om een radicale wijziging in cultuur en structuur. Het creëren van institutionele ruimte voor vernieuwing, onder andere via de Meer Jaren Afspraken Energie (MJA-3) en de bestuursakkoorden (gericht op meer samenwerking) zijn hiervan voorbeelden. Het opwekken van energie op afvalwaterzuiveringsinstallaties gebeurt steeds efficiënter en er is een aantal initiatieven gestart om ook grondstoffen (zoals cellulose) terug te winnen. Daarnaast wordt onderzoek gedaan om het chemicaliënverbruik terug te dringen.
- Het waterschap Noorderzijlvest wil een zo duurzaam mogelijke slibverwerking om zorg te dragen voor vandaag en morgen. Om dit te bewerkstelligen is in 2014 een slibstrategiestudie gestart met als doel scenario's te ontwikkelen om de huidige slibverwerkingsketen te optimaliseren rondom de thema's kostenreductie en duurzaamheid.
- Assetmanagement wordt in 2015 geïmplementeerd en geborgd om optimalisatie van de bedrijfsvoering te krijgen, zowel in de afvalwaterketen als in het watersysteembeheer. Het afgelopen jaar zijn hier stappen in gezet. Onderhoud geschiedt op basis van risicoanalyse, onderhoudsmanagement, automatisering van de bedrijfsvoering en het ontwikkelen van kritische prestatie indicatoren.

Organisatieontwikkelingen

- Begin 2013 is voor de organisatie van Noorderzijlvest een efficiëncyscan uitgevoerd. Uit deze efficiëncyscan is naar voren gekomen dat de organisatie beduidend efficiënter kan werken. Uit de rapportage blijkt dat op het gebied van goederen en diensten, projecten en personele inzet een verbeterpotentieel aanwezig is. Op basis van de benchmark met andere vergelijkbare organisaties wordt een verbeterpotentieel genoemd van rond de 40 fte's. Het is aan de organisatie om het verbeterpotentieel te realiseren. Begin 2015 zal de formele formatie circa 16 fte lager zijn dan twee jaar geleden. De formatiebezetting ligt vanwege het uitvoering geven aan het sociaal statuut echter nog wel hoger. Personeelsreductie wordt vanaf 2015 gerealiseerd door natuurlijk verloop en door de uitvoering van strategische personeelsplanning. De verwachting is dat eind 2015 Noorderzijlvest een formatiebezetting heeft waarbij voor circa 40% is voldaan aan de doelstelling van het verbeterpotentieel. Door natuurlijk verloop zal naar verwachting in 2019 aan de totale doelstelling worden voldaan.

3. Inhoudelijke achtergronden

3.1 Opzet en filosofie

De Waterschapswet vereist dat het algemeen bestuur op hoofdlijnen het beleid formuleert. Een belangrijk document is in dit verband het Waterbeheerplan. Het Waterbeheerplan is opgedeeld in thema's. Per thema zijn doelen en maatregelen geformuleerd. De thema's vullen samen met de bedrijfsvoering de programma's die de basis zijn voor de perspectiefnota, het jaarplan en de bijbehorende rapportages en evaluaties. Zo worden de perspectiefnota, het jaarplan en de rapportages in lijn gebracht met het Waterbeheerplan. Het dagelijks bestuur heeft in een bestuursakkoord nadere accenten geformuleerd waarop het in deze bestuursperiode wil sturen.

In de hierna genoemde tabel zijn de programma's van het jaarplan en thema's uit het Waterbeheerplan waaruit de programma's zijn samengesteld opgenomen.

Nr.	Programma	Thema's Waterbeheerplan
1	Waterveiligheid en rampenbestrijding	Waterveiligheid en rampenbestrijding
2	Voldoende en gezond water	Voldoende water Schoon en gezond water
3	Gezuiverd water	Gezuiverd water
4	Water en maatschappij	Water en ruimtelijke ordening Water en economie Leven met water
5	Bedrijfsvoering	Geen

De programma's zijn nader uitgesplitst naar beleidsonderdelen. Op dat niveau zijn de opgaven voor 2015 opgenomen en beschreven en zijn de investeringen binnen de programma's gegroepeerd.

3.2 Uitgangspunten

Het algemeen bestuur heeft zich regelmatig uitgesproken over een beperkte, maar verantwoorde stijging van de netto-lasten. De Perspectiefnota 2015 – 2018 geeft de financiële koers aan voor de komende jaren. In deze perspectiefnota was becijferd dat het gemiddelde stijgingspercentage voor de jaarschijf 2015 circa 1,5 % bedraagt ten opzichte van het jaar 2014. Bij de behandeling van deze perspectiefnota op 2 juli 2013 in het algemeen bestuur is besloten dat het Jaarplan 2015 zal worden uitgewerkt met een belastingopbrengststijging ten opzichte van het jaar 2014 van 3% voor de taak watersysteembeheer en 0% voor de taak waterzuiveren.

In totaal stijgen onze saldolasten de komende jaren, ondanks de besparingen en effectiviteitslagen van de afgelopen jaren en de te verwachte besparingen voor de komende jaren. De stijging van de saldolasten wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de stijging van de kapitaallasten.

De financiële vertaling van de uitvoering van de werkzaamheden leidt tot een totaal aan zogenoemde netto-lasten die via aanslagoplegging door de ingelanden moeten worden opgebracht. Het is dus van belang dat het prognosticeren van de heffingseenheden, welke de basis vormen om onze belastingtarieven te bepalen, zo goed mogelijk plaatsvindt. Dit proces vindt bij Hefpunt plaats.

In het Jaarplan 2015 (bijlage F) is een netto-investeringsniveau (bestedingen minus subsidies en bijdragen) van circa € 25,6 miljoen opgenomen. Dit bedrag is inclusief onze jaarlijkse bijdrage in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en exclusief de kosten van eigen uren en bouwrente.

Teneinde inzicht te krijgen in de achtergronden die uiteindelijk hebben geleid tot het netto lastenniveau en de stijging hiervan ten opzichte van het Jaarplan 2014 is hieronder een aantal uitgangspunten benoemd:

- het financieringstekort wordt tegen een rente van 1,0% meegerekend;
- de interne kostentoerekeningsystematiek is conform het besluit van het algemeen bestuur van 7 mei 2014 toegepast;
- de personeelskosten zijn conform de huidige CAO afspraken berekend. Voor het jaar 2014 en 2015 zijn nog geen afspraken bekend. In dit jaarplan wordt gerekend met een stijging van in totaal 1% voor sociale lasten en pensioen, CAO-afspraken en prestatietoelagen;
- De organisatie heeft op 1 januari 2015 een formele formatie van 267,5 fte. In het jaarplan 2015 is financieel gerekend met de formatiebezetting van circa 276,0 fte. In de loop van het jaar zal de formatiebezetting afnemen;
- Voor het jaar 2015 is geen inflatiecorrectie toegepast;
- voor de kapitaallasten wordt gerekend met een rentepercentage van 2,9% (jaarrapportage 2013 = 3,32%);
- externe geldstromen worden zoveel mogelijk benut (ILG, Innovatiegelden, Waddenfonds, Europa, andere overheden etc.);
- om redenen van efficiency en kennisdeling wordt regionaal samengewerkt met andere organisaties, zoals regionaal in Hefpunt en landelijk in het Waterschapshuis;
- er wordt zoveel mogelijk samengewerkt met buurwaterschappen en andere regionale overheden om effectiever en efficiënter te kunnen werken en om kennis te delen.

3.3 Vergelijking lastenontwikkeling met bestuursafspraken Bestuursakkoord Water

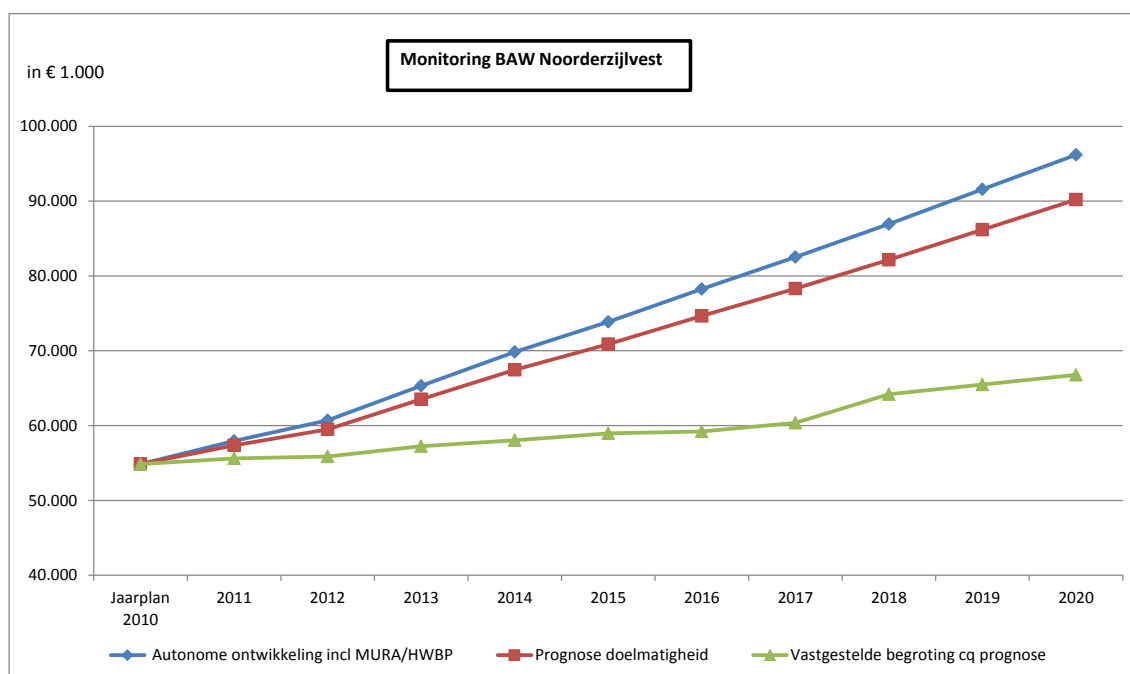
In 2011 is het Bestuursakkoord Water (BAW) afgesloten waarbij is afgesproken dat de overheden in 2020 een doelmatigheidswinst hebben gerealiseerd van jaarlijks € 750 miljoen (prijspeil 2010). Het aandeel van de waterschappen hierin bedraagt plm. € 325 miljoen en het aandeel van Noorderzijlvest plm. € 6 miljoen.

Op landelijk niveau worden de gemaakte afspraken gevolgd via drie sporen te weten

- de werkelijke lastenontwikkeling afgezet tegen de autonome ontwikkeling,
- de voortgang en resultaten van de doelmatigheidsregelingen en
- de daadwerkelijk geleverde prestaties.

Jaarlijks worden de gegevens gepubliceerd in 'Water in Beeld' (mei, door Ministerie I&M)) en driejaarlijks in de "Monitor Doelmatigheidswinst". Uit de rapportage van mei 2014 (gegevens tot en met 2013) blijkt dat voor alle waterschappen de feitelijke lastenontwikkeling lager ligt dan de verwachting. In financiële zin liggen we derhalve 'op koers'.

In de Perspectiefnota 2010 – 2013 was nog uitgegaan van een gemiddelde toename van de lasten met ruim 5 % per jaar. Op basis van die perspectiefnota – aangevuld met de kosten Mura en HWBP – is een verwachting opgesteld van de totale lastendruk (omslag); in onderstaande grafiek weergegeven met de blauwe lijn. De rode lijn in de grafiek geeft aan de prognose waarbij in 2020 € 6 miljoen is bespaard. Op basis van de werkelijke begrotingen 2010 tot en met 2014 en het thans voorliggende jaarplan 2015 is de groene lijn bepaald (omslagen). De totale lasten na 2015 zijn gebaseerd op basis van de perspectiefnota 2015 – 2018 en voortzetting van deze koers na het jaar 2018. Deze laatste gegevens zijn niet teruggerekend naar prijspeil 2010.

De conclusie is dat de lastendrukontwikkeling bij Noorderzijlvest zich binnen de verwachtingen bevindt. Door de ingezette bezuinigingen vanaf 2011, die zijn ingezet los van de gemaakte afspraken in het kader van BAW, kunnen we ons aandeel in de doelmatigheidswinst in 2020 ruimschoots behalen. In 2015 bedraagt de doelmatigheidswinst circa € 14 miljoen.

4. Programma's

4.1 Samenvatting

Ten opzichte van het Jaarplan 2014 stijgen de kosten in 2015 per saldo met bijna € 1,0 miljoen (1,7 %). De verwachte ontwikkeling van het saldo lasten en baten verdeeld over de verschillende kostengroepen is in onderstaand overzicht aangegeven.

De stijging van de lasten is voornamelijk het gevolg van een stijging van de kapitaallasten (circa € 1,3 miljoen). De oorzaak ligt hier met name in een stijging ten gevolge van onze jaarlijkse investeringsbijdrage in het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de gerealiseerde verbeteringen aan de Eemskanaalkade (programma 1) en de realisatie van het beekherstel in Drenthe, de realisatie van de vispassages zeegemalen en de realisatie van telemetrie van kwantiteitsgemalen (programma 2).

De personeelslasten liggen in 2015 per saldo op het niveau van dat van 2014. De bruto personeelslasten zijn wel € 450.000 hoger begroot dan in 2014. De reden hiervan is dat in tegenstelling tot 2014 ruimte is gecreëerd voor de inhuur van tijdelijk personeel voor bijvoorbeeld de muskusrattenbestrijding en (seizoens)onderhoudswerkzaamheden aan onze waterhuishoudkundige werken. In de baten is in 2015 een personele baat opgenomen van circa € 0,6 miljoen ten gevolge van detachering (bovenformatief) personeel en door het verrichten van werkzaamheden aan onze primaire en regionale keringen die door derden betaald worden (HWBP / EZ). In 2014 was de raming van de personele baat circa € 0,1 miljoen. In 2015 wordt rekening gehouden met het slechts beperkt invullen van ontstane vacatures. Bij de berekening van de personeelskosten is rekening gehouden met een autonome stijging van 1% ten gevolge van stijging sociale lasten, daling pensioenpremies, CAO-afspraken en prestatietoelagen. Het goederen en dienstenbudget stijgt ten opzichte van 2014 met circa € 0,8 miljoen. In de afgelopen jaren zijn in alle programma's besparingen doorgevoerd. Gelet op de resultaten uit de jaarrekening 2013 en het te verwachten resultaat over 2014 is een verdere besparing niet mogelijk zonder daarbij een goede taakuitvoering uit het oog te verliezen. Verwacht werd dat tussentijdse besprekingen met het bedrijf dat ons zuiveringsslib afneemt zou leiden tot een wijziging van het contract en besparingen voor ons. Dit is echter niet gelukt; alleen al hierdoor zijn de kosten voor goederen en diensten substantieel hoger dan dat we in eerste instantie geraamd hadden. Tegenover een stijging van het goederen en dienstenbudget voorzien we een stijging van de baten van ruim € 1,6 miljoen ten opzichte van hetgeen in het jaarplan 2014 is opgenomen. Dit is inclusief de hiervoor genoemde personele baat van circa € 0,6 miljoen. De overige prognose van baten is gebaseerd op de resultaten uit de jaarrekening 2013 en het te verwachten resultaat over 2014.

TOTAAL	LASTEN						BATEN	SALDO KOSTEN	
in € 1.000	Kapitaallast en	Perso neels kosten	Goederen & Diensten	Toev. Voor zieningen	Onvoor zien	Totaal lasten	Baten	Saldo kosten	Index jaarplan 2014=100
Jaarplan 2015	21.969	21.303	29.772	0	10	73.054	14.052	59.002	101,7
Jaarplan 2014	20.678	20.856	28.955	0	10	70.500	12.466	58.034	100,0
Jaarrapp. 2013	18.138	20.903	30.904	945	159	71.048	18.008	53.041	91,4

	INVESTERINGEN					
in € 1.000	Besteding	Subsidie	Saldo	Act. Uren	Act. rente	Totaal
Jaarplan 2015	35.285	9.695	25.590	1.302	475	27.367
Jaarplan 2014	26.845	5.859	20.986	559	660	22.205

Het totale netto investeringsprogramma bedraagt circa € 25,6 miljoen. In dit bedrag is rekening gehouden met bijdragen van derden / subsidies. Kosten van eigen uren en bouwrente zijn hierin niet meegenomen. Conform de verslaggevingvoorschriften dienen deze kosten te worden geactiveerd. Zij zijn wel opgenomen in de begroting en bedragen circa € 1,8 miljoen. Het netto investeringsbedrag is in 2015 circa € 4,6 miljoen hoger dan in 2014. Dit komt voornamelijk door een hogere bijdrage in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en werkzaamheden aan de Eemskanaalkade.

Van het netto investeringsbedrag in 2015 wordt ruim 70% besteed aan projecten ten behoeve van de taak watersysteembeheer en bijna 30% ten behoeve van de taak waterzuiveren.

De ontwikkeling van het saldo lasten en baten uitgesplitst naar de programma's geeft het volgende beeld.

SALDO LASTEN EN BATEN PER PROGRAMMA						
in € 1.000	1. Waterveiligheid & Rampen- bestrijding	2. Voldoende & gezond water	3. Gezuiverd water	4. Water & Maatschappij	5. Bedrijfsvoering	Saldo
Jaarplan 2015	5.148	16.185	15.383	6.444	15.842	59.002
Jaarplan 2014	5.150	15.338	16.100	5.637	15.809	58.034
Jaarrap. 2013	4.759	16.118	14.009	5.411	12.745	53.041

De saldolasten per programma ontwikkelen zich in lijn met de kaderstellingen uit de perspectiefnota. In de volgende uitwerking per programma wordt hier nader op ingegaan.

4.2 Uitwerking programma's Jaarplan 2014

In de volgende paragrafen worden de programma's uitgewerkt in onderscheiden beleidsonderwerpen. Eerst worden de doelen per programma genoemd. Vervolgens wordt aangegeven wat in 2015 wordt gedaan om de doelen te realiseren en welke middelen daarvoor noodzakelijk zijn. In bijlage F is aangegeven hoe groot het investeringenniveau is per programma en de daarin onderscheiden beleidsonderdelen.

Bij dit Jaarplan hoort een lijst van investeringsprojecten 2015. Het algemeen bestuur bepaalt welke investeringen wel en welke niet met kredietvoorstellen in het algemeen bestuur terug moeten komen.

4.2.1 Waterveiligheid en rampenbestrijding

Toelichting

In dit programma heeft “waterveiligheid” betrekking op de aanleg en het onderhoud en beheer van de primaire zeekering (Ommelanderzeedijk) en de boezemkaden (regionale waterkeringen). Daaronder worden alle werkzaamheden begrepen die te maken hebben met de veiligheidsketen, inclusief het toezicht op de dijken en kaden en de calamiteitenbestrijding. In dit programma zit ook de thematiek van de relatie tussen het waterbeheer en de veiligheid voor de burgers (voorkomen van overstromingen). Door sterke dijken en waterkeringen wordt voldaan aan de ‘eerste laag’ van het veiligheidsbeleid.

Alle werkzaamheden ten aanzien van calamiteitenbestrijding vallen onder dit programma. Dit betekent dus niet enkel calamiteiten ten aanzien van hoog water, maar ook die van watertekorten en calamiteiten ten aanzien van de waterkwaliteit en het vaarwegbeheer. In dit programma is ook de bestrijding van muskus- en beverratten opgenomen.

Doelen

De doelen van dit programma zijn verwoord in het waterbeheerplan en luiden als volgt:

- a. het waterschap is in 2015 een actieve speler in de veiligheidsketen. De eigen rol en houding in de stappen van de veiligheidsketen zijn duidelijk;
- b. het waterschap draagt zorg voor de waterkeringen zodanig dat deze voldoen aan de vigerende normen. De primaire waterkering (zeedijk) is bestand tegen waterstanden met een overschrijdingskans van 1:4000 jaar en de regionale waterkeringen bieden veiligheid tegen overstromingen met een kans van 1:100 jaar;
- c. het waterschap heeft innovatieve kennis en inzichten op het gebied van waterveiligheid en rampenbestrijding opgedaan en past deze toe;
- d. Het doel van de muskusrattenbestrijding is het terugbrengen van de muskusrattenpopulatie tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau, waarbij de kosten van de muskusrattenbestrijding en de kosten van de door de muskusratten aangerichte schade in evenwicht is.

Opgaven

Om de doelen te bereiken staan in 2015 de volgende opgaven geprogrammeerd. Deze opgaven zijn voor het programma Waterveiligheid en rampenbestrijding in vier beleidsthema's c.q. beleidsonderdelen onderscheiden.

Primaire waterkering

- In 2014 is samen met het Wetterskip Fryslân en het waterschap Hunze en Aa's gestart met de Projectoverstijgende Verkenning Waddenzeedijk (POV-W). Dit project maakt deel uit van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In de POV-W staan het nader vaststellen van het veiligheidsprobleem en het onderzoeken en selecteren van kansrijke oplossingsrichtingen centraal. Deze kansrijke oplossingsrichtingen worden in de jaren 2015 tot en met 2017 verder onderzocht, waarbij het streven is zoveel mogelijk in de praktijk (pilots) te toetsen. Belangrijk aandachtspunt hierbij het tijdig betrekken van de omgeving om uiteindelijk eind 2017 tot bestuurlijk gedragen oplossingsrichtingen te komen.
- Het dijktraject Eemshaven-Delfzijl is bij de derde toetsing afgekeurd en staat geprogrammeerd in het HWBP-programma voor uitvoering 2015-2021. In 2014 is door het bestuur de ambitie uitgesproken om dit traject versneld uit te voeren. Het jaar 2015 staat in het teken van het afronden van de verkenningsfase en de aanbesteding van het werk. Begin 2015 wordt aan het bestuur een overzicht gepresenteerd van mogelijke koppelkansen die meegenomen kunnen worden bij de uitvoering van dit werk (Marconi, windmolens, rijke en dubbele dijk en overige recreatieve voorzieningen). Hierbij wordt een uitvoeringsplanning en een marktbenaderingsstrategie gepresenteerd.
- De voorbereiding van de herstelwerkzaamheden van de primaire kering bouwt voort op de Deltabeslissingen van 2014 en vastgelegd in de herziening van het Nationaal Waterplan. De resultaten uit het Deltaprogramma Waddengebied worden ondergebracht in de POV-W.

- Door het aanbrengen van sensoren in de primaire waterkeringen wordt inzicht verkregen in het gedrag van de kering tijdens dagelijkse en extreme omstandigheden. In 2012 zijn de eerste sensoren in de Ommelanderveedijk en de Lauwersmeerdijk geplaatst. In 2013 en 2014 zijn aanvullende sensoren geplaatst en onderzoeken verricht. De ingewonnen gegevens c.q. resultaten worden meegenomen in het dijkversterkingsproject Delfzijl-Eemshaven.
- In 2015 wordt aanvullend een proef uitgevoerd waarbij water via het Dijk monitoring conditioneringssysteem in stapjes in de dijk gepompt wordt. Op deze wijze wordt onderzocht in welke tempo de freatische waterlijn in de kering stijgt en bij welke hoogte van deze waterlijn de eerste verschijnselen van lekkage of opbarsten van de deklaag op het binnentalud ontstaan. De ontwikkelingen van het proces in de dijk worden nauwkeurig gevolgd via aanvullende sensoren en vlakdekkende metingen om te voorkomen dat de stabiliteit daadwerkelijk in het geding komt.
- Gerelateerd aan het in de toekomst functioneren van het Dijk Data Service Centre (DDSC) wordt onderzoek verricht naar hoe de Livedijk-XL ICT omgeving robuust kan worden gemaakt. Veel verschillende leveranciers van sensoren zijn bij het LiveDijk-XL project betrokken, elk met z'n eigen (systeem)condities en (systeem)risico's.
- De kennisontwikkeling over de mogelijke gevolgen bij aardbevingen voor de veiligheid van de primaire en regionale keringen zal in 2015 voortgaan. De consequenties worden voor de herstelwerkzaamheden zichtbaar gemaakt en in de uitvoeringsplanning opgenomen.

Regionale waterkering

- De uitvoering van de maatregelen van het boezemveiligheidsonderzoek Droge Voeten 2050 zal in de voorbereidingen liggen die nodig zijn om in volgende jaren tot daadwerkelijke ingrepen in de infrastructuur over te kunnen gaan. Bij Kommerzijl wordt de aanpak van een gedeelte regionale kering inclusief beschoeiing – waarmee de gemeente in 2014 is gestart - in 2015 door Noorderzijlvest aangepakt. De gebiedsaanpak van het Zuidelijke Westerkwartier wordt opgestart in samenspraak met onder meer de provincie Groningen. De verbeterde sturing van de gemalen wordt in 2015 in de Fivelingoboezem ingevoerd en voor de Electraboezem voorbereid.
- De versterkingswerkzaamheden van de noordelijke Eemskanaalkade wordt in 2015 volgens de planning voortgezet. Hierbij wordt rekening gehouden met het realiseren van aardbevingsbestendige waterkeringen.
- Voor de herstelwerkzaamheden van het Noord Willemskanaal, Schuitendiep en de Reitdiepkade worden in 2015 de voorbereidingen opgestart.
- Met de in 2014 door de provincies vastgestelde normen voor de regionale keringen zal in 2015 de toetsing opgestart worden in de Favelingo- en Electraboezems.
- Met de bodemdalingscommissie worden in 2015 nadere afspraken gemaakt over de uitvoering en financiering van maatregelen om de gevolgen van bodemdaling op te vangen. De basis daarvan is het gezamenlijke onderzoek dat aansluitend op de Droge Voeten 2050 studie is uitgevoerd.

Calamiteitenbestrijding

- In 2015 worden de activiteiten met betrekking tot rampenbestrijding gecontinueerd. Een belangrijke ontwikkeling is het 'netcentrisch werken' en als onderdeel daarvan het Landelijk Crisismanagement Systeem (LCMS). Dit is een werkwijze waarbij over het beschikbaar stellen van informatie heldere afspraken worden gemaakt zodat de besluitvorming onder crisissomstandigheden altijd gebaseerd is op een actueel en consistent situatiebeeld. In 2015 wordt bekeken of en in hoeverre wij hier samen met andere partijen binnen Crisismanagement Groningen en Drenthe invulling aan gaan geven.
- Het oefenprogramma 2015 voorziet in verdere optimalisatie van de crisisorganisatie, zowel mono- als multidisciplinair. Ervaringen en verbeterpunten uit voorgaande jaren worden hierin verwerkt.

Muskusrattenbestrijding

- De muskusrattenbestrijdingsorganisatie werkt volgens een vastgesteld bestrijdings- en speurplan 2012 – 2017. De inzet van extra uren in bepaalde vanggebieden van het jaar 2014 zijn succesvol geweest. In 2015 wordt deze extra inzet gecontinueerd vanuit de hiervoor gecreëerde bestemmingsreserve. Er wordt hierbij een vervolgstap gemaakt naar vanggebieden ten westen van de stad Groningen. De werkwijze is nog steeds “van schoon naar vuil”.
- In januari 2013 zijn de waterschappen gestart met de veldproef waarin op praktisch vlak kennis over de populatieontwikkeling van muskusratten wordt verzameld bij verschillende wijzen van bestrijden. De veldproef duurt drie jaar. De inventarisatie van schades voor de veldproef (boven en onder de waterlijn) in de zogenaamde 8-uurhokken die wij als waterschap Noorderzijlvest hebben zijn uitgevoerd en vastgelegd. De schades worden ook in 2015 geïnventariseerd.

Middelen

Basis voor de financiële uitwerking in de onderstaande tabel zijn de reguliere werkzaamheden en de voorgenomen investeringen van 2015. In bijlage F is aangegeven hoe groot het investeringsniveau is per beleidsonderdeel binnen dit programma.

Tabel: Saldo lasten en baten programma Waterveiligheid en rampenbestrijding 2015

in € 1.000	SALDOKOSTEN			INVESTERINGEN		
	Saldokosten	Index jaarplan 2014=100	% Mutatie tov voorgaand jaar	Besteding	Subsidie	Totaal
Jaarplan 2015	5.148	100,0		13.049	5.625	7.424
Jaarplan 2014	5.150	100,0		5.327	950	4.377
Jaarrap. 2013	4.759	92,4	-7,6			

Verschillen 2014 en 2015

In vergelijking met het jaarplan 2014 heeft er geen verandering in de saldokosten plaatsgevonden. Binnen het programma hebben zich echter wel een paar verschuivingen voorgedaan:

- De kapitaallasten stijgen met circa € 470.000 door de geactiveerde bijdrage aan het HWBP en een inhaal afschrijving op de HWBP bijdrage 2011.
- Verder wordt meer interne personele inzet in dit programma geraamd (€ 180.000) ten gevolge van de werkzaamheden aan onze keringen. Een verschuiving van inzet van personeel van programma 2 naar programma 1 is in dit jaarplan zichtbaar.

Tegenover de hierboven genoemde extra lasten staan hogere baten:

- Subsidie ten bedrage van € 260.000 vanuit het HWBP en ministerie van EZ voor personele inzet vanuit het waterschap.
- Een onttrekking van € 257.000 uit de bestemmingsreserve HWBP 2011 ter dekking van de inhaalafschrijving op de HWBP bijdrage 2011.
- Verder wordt een grotere interne personele inzet binnen dit programma geactiveerd dan voorgaand jaar.

In 2015 wordt circa € 8 miljoen meer besteed dan volgens het jaarplan in 2014. Het verschil zit hem met name in een hogere jaarlijkse bijdrage HWBP (+ € 1,5 miljoen), versterking van de Eemskanaalkade (+ € 5,0 miljoen) en zeekering Delfzijl-Eemshaven (+ € 1,5 miljoen)

4.2.2 Voldoende en gezond water

Toelichting

Onder het programma Voldoende en gezond water wordt begrepen de inrichting, het onderhoud en het beheer van het oppervlaktewater, inclusief het toezicht hierop vanuit de Waterwet (voorheen onder andere WVO) en het beheer van het freatisch grondwater. Maatregelen voor het voorkomen van wateroverlast, zoals het inrichten van waterbergingsgebieden en het realiseren van een bemaling bij Lauwersoog, vallen tevens onder dit programma.

De maatregelen voortvloeiend uit de Kaderrichtlijn Water (KRW), de aanpak van verdroogde gebieden en peilbesluiten zijn in dit programma opgenomen. Indien nodig worden deze zaken vastgelegd in waterakkoorden.

Doelen

De doelen van dit programma zijn:

- a. De robuustheid en de veerkracht van watersystemen zijn behouden en versterkt. De watersystemen zijn daarmee op orde en voldoen aan de werknormen voor wateroverlast van het Nationaal Bestuursakkoord Water;
- b. In alle wateren is het goede ecologische potentieel (GEP) en de daarbij behorende waterkwaliteit bereikt, conform de doelstelling uit de Beslisnota KRW van Rijn-Noord en Nedereems. Dit doel vertaalt het waterschap in drie subdoelstellingen:
 - o Schoon en onbelast water;
 - o Robuuste ecosystemen met zo weinig mogelijk barrières;
 - o Praktisch toepasbare ecosysteemkennis.
- c. De watersystemen worden goed beheerd;
- d. Er is een beter begrip van de effecten van klimaatverandering.

Opgaven

Om de doelen te bereiken staan in 2015 de volgende opgaven geprogrammeerd. Deze opgaven zijn voor het programma Voldoende en gezond water in een aantal beleidsthema's c.q. beleidsonderdelen onderscheiden.

Kaderrichtlijn Water

- In 2015 wordt de aanleg van natuurvriendelijke oevers conform het uitvoeringsprogramma voortgezet. Het gaat hierbij onder andere om de aanleg van natuurvriendelijke oevers in de gebieden Damsterdiep, langs diverse maren en in de Noordelijke Kustpolders.
- In 2014 is gestart met de realisatie van vismigratievoorzieningen in de Broekenloop en de Grote Masloot. De realisatie loopt door in 2015 en zal in dat jaar afgerond worden.
- Na de afronding van het beheer en onderhoud van de Cleveringsluizen worden deze in 2015 vispasseerbaar gemaakt. Tevens worden in 2015 vispassage-voorzieningen gerealiseerd op de locaties Waterwolf (grote schutsluis) en H.D. Louwes.
- De inrichting van het gebied Marumerlage is gestart zal doorlopen tot in 2015. In samenwerking met de Gemeente Noordenveld worden in de Steenbergerloop morfologische verbeteringen aangebracht.
- Daarnaast wordt in 2015 uitvoering gegeven aan de afronding koppeling Masloot-Eelderdiep, alsmede herinrichting van het beekherstel van het Peizerdiepsysteem en de Steenbergerloop. In 2015 wordt gestart met fase 3 van de inrichting van het Oostervoortschediep.
- Samen met de gemeente Haren en de provincie Groningen worden ingrepen voorbereid voor de wateraanvoer naar het Paterswoldsemeer afkomstig van de Drentse Aa. Dit vervangt de aanvoer van water vanuit het Noord-Willemskanaal.

Waterbeheer 21e eeuw (WB21)

- In het Zuidelijk Westerkwartier zijn de opgaven van Droge Voeten 2050 in hoofdzaak de realisatie van bergingscapaciteit in EHS gebieden en compartimenteringsmaatregelen. Deze worden in 2015 in een gebiedsaanpak gezamenlijk voorbereid. Ook de opgave die nog bestaat in een deelgebied van een aantal aaneengesloten polders (de "NBW-cluster")

dat nog niet voldoet aan de eisen van de normen van regionale wateroverlast wordt hierin meegenomen.

- De inrichting van het gebied Marumerlage draagt naast een KRW-opgave ook bij aan een verbetering van de kwantitatieve waterhuishouding (water langer vasthouden/bergen).

Bodemdaling

- Het realisatie van het gemaal Usquert wordt in 2015 afgerond.
- In 2015 vinden de voorbereidingen voor de verbetering van gemaal Oldenoord plaats. Hiertoe wordt begin 2015 aan het algemeen bestuur een voorstel met een uitgewerkt plan voorgelegd. Dit voorstel kan leiden tot een investeringsvoorstel dat hoger ligt dan het investeringsniveau dat in dit jaarplan voor het optimaliseren van gemaal Oldenoord is opgenomen.
- Met de bodemdalingsschil wordt onderzocht of in de tweede bodemdalingsschil schade aan de kades kan ontstaan als gevolg van de daling van het waterpeil. De relatie tussen de maatregelen van Droge Voeten 2050 en de bodemdaling door aardgaswinning en de consequenties worden eveneens in 2015 nader bepaald.
- Het gemaal Zernike (Selwerd) is medio 2015 gereed.

Waterbeheersing

- Er wordt voorzien om minimaal drie peilbesluiten in 2015 te nemen: Driemolenpolders, Smilde en Eelderwolde Zuid.
- Alvorens te komen tot een regulier grondwatermeetnet worden de huidige buizen in fase 2 van het project “optimalisatie grondwatermeetnet” beoordeeld op de vraag in hoeverre deze buizen geschikt zijn voor het regulier meetnet. De meetnetten “Electraboezem 2e schil” en “Beekherstel Oostervoortsche Diep” zijn in dit kader geanalyseerd. De afronding van het advies voor het regulier grondwatermeetnet (fase 3) is voorzien in het voorjaar van 2015.
- Er zal worden begonnen met de uitvoering van de Deltabeslissing Zoetwater. Daarbij worden in noordelijk verband studies opgestart naar besparingsmaatregelen van het toekomstig waterverbruik. Eén van de studies, “Spaarwater”, zal in 2015 tussenresultaten hebben.

Kunstwerken

- De vernieuwing van het gemaal Ten Boer wordt in 2015 afgerond.

Lauwersoog

- De voorlopige uitkomsten van het Veiligheidsonderzoek van Wetterskip Fryslân zullen aangeven of de voorlopige prognose van DV2050 over de verwachte benodigde maatregelen voor het Lauwersmeer gehandhaafd blijven. Deze liggen nu in keringsverbeteringen. In het voorjaar van 2015 komt hierover uitsluitel.
- Hoewel de definitieve goedkeuring van het Concept-beheerplan Natura 2000 van het Lauwersmeer naar verwachting in december nog uitblijft, worden onder de verantwoordelijkheid van de provincies Groningen en Fryslân voorbereidingen voor uitvoering voortgezet. Dat betreffen een in 2015 uit te voeren nulmeting, een op te stellen onderzoeksplan en voorbereidingen om een peilexperiment in 2016 te kunnen uitvoeren.
- Eind 2013 is geconstateerd dat de schuiven van de Cleveringsluizen te Lauwersoog groot onderhoud behoeven. In 2014 is hiertoe een stroomkoker drooggezet en de wanden schoongemaakt en gecoat en zijn de schuifgeleidingen vervangen. In 2015 wordt gestart met de werkzaamheden aan de andere stroomkokers.

Baggeren

- Na de voorbereidingen in de afgelopen jaren wordt in 2015 gestart met het baggeren van het Damsterdiep. De bagger wordt benut ten behoeve van de ontwikkeling en realisatie van het Dijkpark Garmerwolde. De baggerwerkzaamheden vinden naar verwachting voor het grootste deel plaats in 2015.
- In 2015 vindt een waterbodemsanering plaats van de locatie Groote Heekt.

Middelen

Basis voor de financiële uitwerking in de onderstaande tabel zijn de reguliere werkzaamheden en de voorgenomen investeringen van 2015. In bijlage F is aangegeven hoe groot het investeringsniveau is per beleidsonderdeel binnen dit programma.

Tabel: Saldo lasten en baten programma Voldoende en gezond water 2015

in € 1.000	SALDOKOSTEN			INVESTERINGEN		
	Saldokosten	Index jaarplan 2014=100	% Mutatie tov voorgaand jaar	Besteding	Subsidie	Totaal
Jaarplan 2015	16.185	105,5	5,5	14.807	4.045	10.762
Jaarplan 2014	15.338	100,0		13.420	4.679	8.741
Jaarrap. 2013	16.118	105,1	5,1			

Verschillen 2014 en 2015

In vergelijking met het jaarplan 2014 stijgen de saldokosten met € 850.000. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Hogere kapitaallasten van ruim € 800.000, welke voortkomen uit investeringen in kunstwerken voor actieve waterbeheersing zoals vervangen telemetrie kwantiteitsgemalen en realisatie vispassages zeegemalen, alsmede voor aanleg en verwerving van waterlopen zoals natuurvriendelijke oevers KRW en beekherstel Peizerdiepsysteem / Herinrichting Roden-Norg.
- Verder wordt minder interne personele inzet in dit programma geraamd (€ 200.000). Verschuiving van inzet van personeel naar programma 1.
- Tegenover de hiervoor genoemde lastenstijgingen staan hogere opbrengsten van € 180.000. Deze bestaat uit een hogere bate voor het onderhoud van de Cleveringsluizen en een bate voor de energiekosten op boezemgemalen.
- Een hogere raming van het goederen en dienstenbudget van circa € 400.000 ten gevolge van hogere kosten onderhoud kunstwerken (gemalen) en hogere kosten tractie (brandstof).

4.2.3 Gezuiverd water

Toelichting

Onder het programma Gezuiverd water wordt verstaan het ontvangen, transporteren en zuiveren van communaal ingezameld afvalwater en het verwerken en afvoeren van bij het zuiveringsslib vrijkomende “producten”. Er wordt actief samengewerkt met andere actoren (waaronder gemeenten en waterbedrijven) in de waterketen.

Doelen

De doelen, zoals opgenomen in het waterbeheerplan 2010-2015, van dit programma zijn:

- a. rioolwater wordt duurzaam behandeld;
- b. de samenwerking in de waterketen is versterkt en de waterketen is geoptimaliseerd;
- c. er is nieuwe kennis ontwikkeld om met minimaal dezelfde gevraagde eisen milieueffectiever en kostenefficiënter te zuiveren.

Opgaven

Om de doelen te bereiken staan in 2015 de volgende opgaven geprogrammeerd. Deze opgaven zijn voor het programma Gezuiverd water in drie beleidsthema's c.q. beleidsonderdelen onderscheiden.

Rioolwaterzuiveringsinstallaties

- In het kader van de uitvoering van milieumaatregelen wordt de boerderij nabij de rwzi Garmerwolde medio 2015 gesloopt.
- Voor het voldoen aan de vergunning voor de lozing van het afvalwater, wordt de uitgebreide rwzi Uithuizermeeden in 2015 opgeleverd. Na de ingebruikname van de rwzi Uithuizermeeden wordt de rwzi Uithuizen in 2015 gesloopt.
- In 2015 vindt de voorbereiding plaats van de realisatie van rwzi Westerkwartier om de bestaande rwzi's in Marum, Zuidhorn en Gaarkeuken op de locatie Gaarkeuken te centraliseren. In dit traject worden ook de afvalwaterstromen van de fabrieken van Friesland Campina in Marum en Noordwijk betrokken. Begin 2015 wordt aan het algemeen bestuur een voorstel over de clustering van de drie hiervoor genoemde rwzi's voorgelegd. Dit voorstel kan leiden tot extra investeringsvoorstellen bovenop het investeringniveau dat in dit jaarplan voor de voorbereidende werkzaamheden ten aanzien van deze clustering is opgenomen.
- In 2015 zullen de eerste resultaten bekend zijn over de werking van de proefinstallatie voor het project 'Cellulose Assisted Dewatering of Sludge' (CADOs). De proef duurt volgens planning nog tot eind 2017.
- De uitvoering om onze rioolwaterzuiveringen verder te automatiseren zijn in volle gang. Dit om te komen tot een centrale regiekamer, waarbij de zuiveringen vanuit een centrale plek bediend kunnen worden. Er wordt onderzocht welke investeringen we de komende jaren moeten doen in software, hardware en infrastructuur. Een aantal knelpunten wordt in 2015 direct opgepakt (rwzi Eelde en rwzi Leek). In de samenwerkingscluster met de gemeenten Bedum, Loppersum, Winsum en Eemsum (BMWE) wordt in 2015 het rioolgemalenbeheer en het beheer van de telemetrie samen georganiseerd. Op deze wijze komt het rioolbeheer en zuiveringsbeheer in een centrale regiekamer samen.
- Bij het uitvoeren van groot onderhoud van rwzi's worden in het kader van strengere regelgeving ten aanzien van de volksgezondheid, de drinkwatervoorziening op de rwzi's aangepast.

Rioolgemalen en leidingen

- In het kader van leidingenbeheer wordt een aantal leidingen gedeeltelijk gerenoveerd. Daarnaast wordt in 2015 ten gevolge van de aardbevingsproblematiek een onderzoek gestart naar kwetsbaarheid van de persleiding Groningen-Garmerwolde.
- In 2015 wordt de bouw van een rioolgemaal en persleiding Hoogkerk gerealiseerd, zodat de afvalwaterstromen uit Hoogkerk verwerkt gaan worden op de rwzi Garmerwolde.

- Ten behoeve van het samenvoegen van de rwzi's in Marum, Zuidhorn en Gaarkeuken wordt in 2015 gestart met de voorbereidingen voor het realiseren van rioolgemaal Marum, rioolgemaal Zuidhorn en bij behorende persleidingen. Het doel is om de afvalwaterstromen uit Marum en Zuidhorn in 2017 te kunnen verwerken op de nieuwe rwzi Westerkwartier (op de locatie Gaarkeuken).
- In 2015 worden enkele relatief kleine rioolgemaalren gerenoveerd in zuiveringskring Eelde, rioolgemaal "Domo" en rioolgemaal Ulrum.
- In 2015 worden debietmeters in transportstelsel geplaatst om zo meer sturing te krijgen op het geleverde afvalwater vanuit de gemeenten en inzicht te krijgen op rioolvreemd water.
- In het kader van gewijzigde wet- en regelgeving worden het Technisch Constructie Dossier (TCD) van alle zuiveringstechnische werken op orde gemaakt.

Duurzaamheid en energie

- Onze zuiverings-, en slibstrategie gaat er vanuit dat wij in de toekomst steeds meer toewerken naar het produceren van grondstoffen (half-fabriekaat) uit afvalwater. We hebben het dan over: gezuiverd water, energie (elektrisch/gas), maar ook grondstoffen in de zin van: stikstof, fosfaat en algiinaat (uit de Nereda). Projecten die hiervoor in 2015 worden uitgevoerd zijn het eerder genoemde CADOs-project, waar bij cellulose wordt teruggewonnen uit het influent, en een studie naar industriewaterlevering aan de Eemshaven.
- Het Energie-Efficiency Programma 2013 – 2017, als uitvloeisel van de Meerjarenafspraken Energie Efficiëntie (MJA3), beschrijft de energiebesparende maatregelen voor de afvalwaterketen. Uitvoering van deze MJA3-afspraken dienen te zorgen voor een jaarlijkse energiebesparing van circa 2%. Daarnaast wordt onderzoek gedaan om het chemicaliën verbruik op de rwzi Garmerwolde terug te dringen.
- Invzetten op duurzame energie is één van de pijlers om duurzaamheid vorm te geven. In de mede door de waterschappen ondertekende kaders Meerjaren Afspraken Energiezorg (MJA3, 2008), het Klimaatakkoord Unie – Rijk (2010) en het SER Energieakkoord (2013) zijn concrete energiedoelstellingen geformuleerd. In het SER Energieakkoord hebben de waterschappen afgesproken om in 2020 gezamenlijk 40% duurzame energie op te wekken. Per waterschap is de doelstelling daarom eveneens gesteld op 40%. In 2015 wordt bekeken in hoeverre wij naast de reeds lopende afspraken en maatregelen, nog extra maatregelen kunnen genereren om aan de doelstelling te voldoen. Dit geldt trouwens niet alleen voor maatregelen behorend bij dit programma (Gezuiverd Water), maar kan ook binnen de andere programma's vallen.
- Het waterschap Noorderzijlvest wil een zo duurzaam mogelijke slibverwerking om zorg te dragen voor nu en in de toekomst. Om dit te bewerkstelligen is in 2014 een slibstrategiestudie gestart met als doel scenario's te ontwikkelen om de huidige slibverwerkingsketen te optimaliseren rondom de thema's kostenreductie en duurzaamheid. Het belangrijkste resultaat van de studie is dat met aanpassingen in de slibontwatering en de bedrijfsvoering ervan een ver ontwaterde, droge slibkoek kan worden verkregen. Wanneer deze met restwarmte kan worden gedroogd, is toepassing voor energie opwekking mogelijk. De volgende scenario's worden in 2015 uitgewerkt in een business case:
 - Dosering kolengruis
 - Vervanging ijzerchloride door magnesiumzout
 - Ombouw van een of meer kamelfilterpersen tot membraanfilterpersen
 - Benutting industriële of lokale restwarmte
 Deze scenario's worden getoetst op mogelijke toepassingen van het slib-eindproduct. Dit houdt in dat verder onderzocht wordt of behalve toepassing voor energie opwekking, ook andere toepassingen interessant zijn. Een van deze toepassingen is slibafzet in de landbouw.

Middelen

Basis voor de financiële uitwerking in de onderstaande tabel zijn de reguliere werkzaamheden én de voorgenomen investeringen van 2015. In bijlage F is aangegeven hoe groot het investeringsniveau is per beleidsonderdeel binnen dit programma.

Tabel: Saldo lasten en baten programma Gezuiverd water 2015

in € 1.000	SALDOKOSTEN			INVESTERINGEN		
	Saldokosten	Index jaarplan 2014=100	% Mutatie tov voorgaand jaar	Besteding	Subsidie	Totaal
Jaarplan 2015	15.383	95,5	-4,5	6.659	25	6.634
Jaarplan 2014	16.100	100,0		7.456	230	7.226
Jaarrap. 2013	14.009	87,0	-13,0			

Verschillen 2014 en 2015

In vergelijking met jaarplan 2014 dalen de saldokosten met ruim € 700.000. De daling wordt nagenoeg geheel veroorzaakt door hogere baten binnen dit programma. Oorzaak:

- Meer geactiveerde uren en rente op projecten (€ 200.000),
- Een hogere verwachte btw teruggaaf van € 100.000,
- Meer baten voor het gebruik van persleidingen door derden (€ 100.000),
- Ten slotte een hogere bijdrage van € 300.000 van de participanten in de Gemeenschappelijke regelingen.

Verder laat dit programma een verschuiving van kosten zien, lagere kapitaallasten (€ 250.000) en hogere kosten voor slibverwerking (€ 300.000).

4.2.4 Water en maatschappij

Toelichting

Het programma Water en maatschappij richt zich op de externe omgeving van het waterschap. Werk in de sfeer van de ruimtelijke ordening en economie zijn hierin opgenomen. Beleids- en kennisontwikkeling op alle relevante werkgebieden van het waterschap, dat in samenspraak met het Rijk, provincies en andere waterschappen plaatsvindt, is ook in dit programma opgenomen.

De werkzaamheden van het bestuur en van externe communicatie worden gezien als maatschappelijke activiteiten. Tevens wordt hieronder begrepen de werkzaamheden die worden verricht in het kader van het vaarwegbeheer (inclusief bruggen). Ten slotte valt onder dit programma het onderhoud en beheer van het cultuurhistorisch erfgoed (voormalige sluizen en woningen), het beheer van onroerende zaken en de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid en internationaal beleid.

Doelen

De doelen van dit programma zijn:

Voor Water en ruimtelijke ordening

- a. Het waterschap ontwikkelt en ontsluit informatie en kennis voor gebiedsprocessen;
- b. Het waterschap participeert in gebiedsprocessen en brengt kennis en informatie in.

Voor Water en economie

- c. Het waterschap zoekt met zijn partners duurzame antwoorden op aan water gerelateerde maatschappelijke vraagstukken;
- d. Het waterschap ontwikkelt beleid voor water en recreatie en voert daaruit voortvloeiende maatregelen uit;
- e. Het waterschap ontwikkelt beleid voor water en energie en voert daaruit voortvloeiende maatregelen uit.

Voor Leven met water

- f. Het waterschap reageert adequaat op calamiteiten en levert de direct benodigde informatie aan de operationele diensten;
- g. Het waterschap informeert de omgeving op transparante wijze;
- h. Het waterschap is toegankelijk voor de samenleving met onder andere de e-overheid.

Opgaven

Om de doelen te bereiken staan in 2015 de volgende opgaven geprogrammeerd. Deze opgaven zijn voor het programma Water en maatschappij in zes beleidsthema's c.q. beleidsonderdelen onderscheiden.

Bestuur

- Op 18 maart 2015 vinden de verkiezingen plaats voor het waterschapsbestuur. De installatie van het nieuwe bestuur volgt op 26 maart 2015. Er wordt een inwerk- en introductieprogramma voorbereid voor het nieuwe bestuur.
- In samenspraak met (de fractievoorzitters uit) het algemeen bestuur zal worden bepaald of - en zo ja op welke wijze – extra aandacht wordt gegeven aan de eigen werkwijze (governance en integriteit) en of het papierloos vergaderen voor het algemeen bestuur verder wordt geïmplementeerd
- De huidige reglementen van orde van het algemeen en dagelijks bestuur zijn vastgesteld in 2010. In afstemming met het dagelijks en algemeen Bestuur wordt nagegaan of het noodzakelijk is de reglementen te actualiseren.
- Het Bestuursakkoord Water dat in 2011 is afgesloten beoogt efficiënter en doelgerichter functioneren van waterschappen, gemeenten, waterbedrijven, provincies en rijk tot stand te brengen in het waterbeheer. In 2015 wordt in de werkvelden die daarbij geïdentificeerd zijn

voor de waterschappen, de opgaven verder uitgevoerd. De opgaven zijn het omvangrijkst in de afvalwaterketen (ketenefficiëntie) en de waterveiligheid (nHWBP).

- In 2015 wordt een notitie opgesteld met betrekking tot de toekomstige oriëntatie van het waterschap Noorderzijlvest.

Beleid en onderzoek

- In 2015 wordt het Waterbeheerprogramma voor de periode 2016-2021 - na het doorlopen van de voorgeschreven inspraakprocedure - ter vaststelling voorgelegd aan het Algemeen Bestuur.
- Conform de afspraken van het Akkoord van Schokland over de ondersteuning van het bedrijfsleven en de overheden om de VN-Millenniumdoelstellingen te behalen is 2015 het derde jaar waarin de projecten in Kenia (Naivasha) en Nicaragua/Honduras (San Carlos/Marcala) in uitvoering zijn volgens de eerder vastgestelde projectplannen. Afronding van de projecten vindt naar verwachting plaats in begin 2016 (Nicaragua/Honduras) en eind 2016 (Kenia). In Unieverband wordt de bundeling van krachten van de waterschappen die in Nicaragua actief zijn ondersteund, doordat Nicaragua de status heeft van focusland.
- Door middel van de uitvoering van watersysteemanalyses en waterkwaliteitsrapportages wordt in 2015 inzicht verkregen in de werking van de watersystemen (onder andere maatregel-effect relatie) om te komen tot kostenefficiënte maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit.

Vaarwegenbeheer en recreatie

- In 2015 worden drie bruggen gerenoveerd en zo mogelijk overgedragen aan de wegbeheerder. Hiertoe wordt begin 2015 aan het algemeen bestuur een voorstel met een uitgewerkt plan voorgelegd. Dit voorstel kan leiden tot extra investeringsvoorstellen bovenop het investeringniveau dat in dit jaarplan voor de renovatie voor bruggen is opgenomen.
- In 2015 dienen de officiële zwemlocaties te voldoen aan de Europese Zwemwaterrichtlijn. Dit betekent dat de zwemlocaties eind 2015 moeten voldoen aan de kwaliteit 'aanvaardbaar' en dat er realistische en evenredige maatregelen moeten zijn genomen om het aantal zwemlocaties te laten toenemen tot de kwaliteit 'goed' of 'uitstekend'. In 2015 wordt tijdens het badseizoen weer gemonitord. Deze gegevens worden geplaatst op de landelijke website www.zwemwater.nl. Ook in 2015 zal er weer aandacht zijn voor het optreden van blauwalgen en het verminderen van de overlast ervan.

Waterketen en stedelijke wateropgave

- In 2014 is een besluit genomen over deelname aan het regionaal opgestelde samenwerkingsovereenkomst Waterketen Groningen / Noord-Drenthe. Tevens is een drietal waterakkoorden gesloten met clusters van gemeenten. In de jaren tot 2020 vindt gefaseerde uitvoering van de plannen/waterakkoorden plaats, zo ook in 2015.
- In de bovengenoemde samenwerkingsovereenkomst is afgesproken de samenwerking per zogenaamd cluster c.q. regio op te zetten. Gemeenten(n) en waterschap zijn hierin vertegenwoordigd. Noorderzijlvest neemt deel in vijf van dergelijke waterteams (Groningen-Haren-Ten Boer, Westerkwartier, BMW, DAL en Kop van Drenthe). De waterteams geven uitvoering aan de gesloten waterakkoorden en leggen hierover jaarlijks verantwoording af aan management en bestuur. Bestuurlijke vertegenwoordiging in vanuit de waterschappen in de clusters staat voor 2015 geagendeerd.
- De opgaven ten aanzien van stedelijk waterbeheer worden meegenomen in het traject Droge Voeten 2050 (programma 2 Voldoende en gezond water)

Waterbewustzijn

- In 2015 vindt verdere uitvoering plaats van het vastgestelde educatiebeleid. Terugkerend onderdeel daarvan is deelname aan de Geoweek. Tevens zullen diverse lespakketten worden geactualiseerd en aangeboden.
- Annick Groeneveld vertegenwoordigt ook in 2015 Noorderzijlvest als jeugdwaterschap-bestuurder. Naast deelname aan de landelijke activiteiten, zal zij Noorderzijlvest

vertegenwoordigen tijdens educatiebijeenkomsten en evenementen. Zij zal over haar belevenissen tweeten onder @jong_nzv.

- In 2015 worden een à twee publieksevenementen georganiseerd.
- Er wordt in 2015 sterker ingezet op online media. De nieuwe website is sterker visueel ingericht. In 2015 wordt de website verder aangevuld met infographics en filmpjes. De website wordt eveneens aangescherpt en aangevuld naar aanleiding van de evaluatie die eind 2014 plaatsvindt.
- De inzet van social media (Twitter, Youtube, LinkedIn) wordt in 2015 geëvalueerd. Voor het medium Twitter zal worden bepaald of op basis van de in 2014 uitgevoerde pilot het zinvol is het medium breder functioneel en projectmatig in te zetten.
- In lijn met het nieuwe Waterbeheerprogramma 2016-2021 wordt een (nieuw) strategisch communicatieplan opgesteld.
- In 2015 wordt een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd bij onze stakeholders.
- De loketten IBA's en Projecten zijn in 2014 aan het waterloket toegevoegd. Daarmee is het Waterloket gerealiseerd. Vragen, klachten en meldingen kunnen via dit loket eenduidig worden geregistreerd en afgehandeld. Binnen de Unie van Waterschappen zijn servicenormen afgesproken voor dienstverlening aan onze ingelanden. Implementatie van de servicenormen vindt in 2015 gefaseerd plaats (contactkanalen o.a. telefoon, email, post, website en balie).
- In 2015 wordt een kwaliteitshandvest opgesteld waarin de afspraken staan waar we ons als Noorderzijlvest aan gaan houden. Dit handvest is een logisch vervolg op het in 2013 ontvangen 'Bewijs van Goede Dienst'.

Middelen

Basis voor de financiële uitwerking in de onderstaande tabel zijn de reguliere werkzaamheden en de voorgenomen investeringen van 2015. In bijlage F is aangegeven hoe groot het investeringenniveau is per beleidsonderdeel binnen dit programma.

Tabel: Saldo lasten en baten programma Water en maatschappij 2015

in € 1.000	SALDOKOSTEN			INVESTERINGEN		
	Saldokosten	Index jaarplan 2014=100	% Mutatie tov voorgaand jaar	Besteding	Subsidie	Totaal
Jaarplan 2015	6.444	114,3	14,3	1.127		1.127
Jaarplan 2014	5.637	100,0		1.034		1.034
Jaarrap. 2013	5.411	96,0	-4,0			

Verschillen 2014 en 2015

In vergelijking met 2014 stijgen de saldokosten met € 800.000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Meer eigen personele inzet op beleidsontwikkeling en integrale planvorming ten bedrage van ruim € 400.000. De planvoorbereiding en planvorming ten aanzien van onder andere KRW en Droge Voeten 2050, dat gezamenlijk met andere partijen wordt uitgevoerd, wordt binnen dit programma opgenomen en verantwoord.
- Hogere lasten (circa € 370.000) door doorbelasting op dit programma van de zogenaamde bovenformatieven. In 2014 waren deze kosten opgenomen onder programma 5 Bedrijfsvoering.

De baten laten ten opzichte van het jaarplan 2014 geen significante afwijkingen zien.

4.2.5 Bedrijfsvoering

Toelichting

Bedrijfsvoering is geen programma in het Waterbeheerplan. Onder dit programma vallen het werk van de ondersteunende processen, concerncontrol en de faciliteiten van het waterschap. Er is de afgelopen tijd een grotere focus op de bedrijfsvoering met onder andere strategische projecten, het uitrollen van planmatig werken voor de gehele organisatie en het sturen op programma's.

Doelen

Het gedurende de planperiode zo doelmatig en doeltreffend mogelijk faciliteren van de primaire programma's. In 2010 is de reorganisatie doorgevoerd. In 2013 is de organisatie verder "doorgekanteld". De nieuwe structuur is procesgericht. Doel voor de komende jaren is het realiseren van een effectieve en efficiënte organisatie. In de komende jaren optimaliseert de organisatie daartoe de processen en worden de medewerkers getraind in de gewenste houding en het gewenste gedrag.

Opgaven

Om de doelen te bereiken staan in 2015 de volgende opgaven geprogrammeerd. Deze opgaven zijn voor het programma Bedrijfsvoering in vier beleidsonderwerpen c.q. beleidsonderdelen onderscheiden.

Mens en organisatie

- Er zal aan de hand van Strategische Personeel Planning (SPP) voor nu en de komende jaren gewerkt worden aan het zo optimaal benutten van de capaciteiten van onze medewerkers in relatie tot de organisatiebehoeftes en de haar gestelde doelen. Wij dwingen ons zelf daarmee naar het heden maar met name ook naar de langere termijn te kijken als het gaat om onze personeelsbehoefte (kwalitatief en kwantitatief) in balans met onze opgaven.
- De ons gestelde taakstellingen op het gebied van de personeelsreductie welke sinds 2013 actueel is zal in 2015 verder zijn beslag krijgen door gebruik te maken van ons natuurlijk verloop. Vrijkomende formatie wordt per definitie niet ingevuld tenzij de noodzaak hiertoe wel bestaat en het in lijn is met bijvoorbeeld het SPP en het meerjarenperspectief in het waterbeheerprogramma.
- Ten aanzien van het waterschapshuis in Groningen zal in 2015 het meerjarig onderhoudsplan worden geactualiseerd.
- In 2015 zal een van de belangrijkste speerpunten voor het Veilig en Gezond Werken (VGW) binnen alle geledingen van ons waterschap gericht zijn op het borgen van de individuele verantwoordelijkheid VGW zal in 2015 nog meer geïntegreerd worden in de dagelijkse bedrijfsvoering. Door VGW vanaf de planvorming mee te nemen als standaard onderdeel zal dit leiden tot heldere, uniforme processen en veiligere installaties. De focus zal verder moeten liggen op "Controleren om te complimenteren". Zo komen leerpunten boven tafel, welke we organisatie breed kunnen gebruiken om te verbeteren.

Informatievoorziening bedrijfsprocessen

- In 2015 zal de nadruk liggen op het terugdringen van de papieren facturenstroom. Het facturatieproces zal geheel gedigitaliseerd worden. Hiervoor worden met onze leveranciers afspraken gemaakt over hoe wij om willen gaan met de facturatie. Het gehele proces zal hierdoor efficiënter worden doordat een groot aantal manuele administratieve handelingen verdwijnen.
- Naast het contract dat al was afgesloten met de gemeente Groningen (2013) voor de initiële opbouw van de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) voor 10 gemeenten, is inmiddels ook een contract afgesloten met het SamenwerkingsVerBand-BGT (SVB-BGT) voor de DEAL gemeenten en met Vicrea voor de gemeente Noordenveld. Voor de gemeenten Tynaarlo, Assen, Dongeradeel en Kollumerland zijn afspraken gemaakt over de

opbouw, maar nog geen contracten afgesloten. Ten aanzien van de planning ligt Noorderzijlvest op schema om op uiterlijk 1 januari 2016 de initiële BGT voor het gehele beheergebied aangeleverd te hebben.

- In 2015 brengen we de veiligheid op informatiegebied verder op orde. Met de Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen als richtlijn kijken we naar de risico's en nemen we de benodigde maatregelen. Het gaat hierbij niet alleen om techniek en ICT, maar juist ook om hoe mensen en de organisatie met informatie omgaan. Eind 2015 willen wij realiseren dat wij voor 75% voldoen aan de voor ons waterschap geldende richtlijnen.

Control

- Er wordt in 2015 minimaal één doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek uitgevoerd;
- Ten behoeve van het continu verbeteren van de processen zullen door het interne auditteam twee à drie audits worden uitgevoerd.
- Uitwerken van interne kwaliteitssystemen met als mogelijke einddoel te komen tot "in control statements" ten behoeve van externe partijen (onder andere voor HWBP en informatiebeveiliging).
- In 2015 wordt aan het nieuw algemeen bestuur een voorstel voorgelegd over het instellen van een auditcomité.

Juridisch en financieel beleid en beheer

- Financieel rechtmatig handelen is binnen de processen geborgd; door uitvoering van verbijzonderde interne controles wordt dit beoordeeld; dit leidt uiteindelijk tot een goedkeurende verklaring van de accountant op dit onderdeel.

Middelen

Basis voor de financiële uitwerking in de onderstaande tabel zijn de reguliere werkzaamheden en de voorgenomen investeringen van 2015. In bijlage F is aangegeven hoe groot het investeringsniveau is per beleidsonderdeel binnen dit programma.

Tabel: Saldo lasten en baten programma Bedrijfsvoering 2015

in € 1.000	SALDOKOSTEN			INVESTERINGEN		
	Saldokosten	Index jaarplan 2014=100	% Mutatie tov voorgaand jaar	Besteding	Subsidie	Totaal
Jaarplan 2015	15.842	100,2	0,2	1.420		1.420
Jaarplan 2014	15.809	100,0		827		827
Jaarrap. 2013	12.745	80,6	-19,4			

Verschillen 2014 en 2015

In vergelijking met 2014 stijgen de saldokosten gering met circa € 33.000. Dit wordt veroorzaakt door hogere lasten van € 180.000 waar hogere baten van € 147.000 tegenover staan. De hogere lasten worden voornamelijk door informatiebeleid en automatisering veroorzaakt, terwijl de hogere baten voornamelijk bestaan uit toegerekende rente aan de reserves.

Daarnaast zijn de kosten van bovenformatief personeel verschoven van dit programma naar programma 4 (circa € 370.000). Binnen dit programma is in 2015 een bedrag opgenomen voor de inzet / inhuur van tijdelijk personeel. In 2014 was hiervoor geen bedrag geraamd.

5. Waterschapsbelastingen

5.1 Belastingstelsel

Het belastingsstelsel omvat drie heffingen:

- verontreinigingsheffing.
- zuiveringsheffing.
- watersysteemheffing.

De verontreinigingsheffing is voor directe lozingen op het oppervlaktewater. Het tarief is gelijk aan het tarief voor de zuiveringsheffing. De opbrengsten hiervan gaan naar het Watersysteem. De zuiveringsheffing is de heffing van huishoudens en bedrijven. Huishoudens betalen een forfait van 3 VE's (vervuilingseenheden) terwijl een alleenwonende voor 1 VE betaalt. Bedrijven betalen naar de vuillast waarbij de maatstaf voor heffing op zuurstofbindende stoffen is aangepast van 136 naar 150 gram per VE per dag.

De kosten van het Watersysteem moeten worden opgebracht door vier categorieën te weten:

- ingezetenen;
- eigenaren gebouwd;
- eigenaren natuur;
- eigenaren (overig) ongebouwd.

In de vergadering van het algemeen bestuur van 16 oktober 2013 is de kostentoedeling vastgesteld. De kostentoedeling watersysteem is als volgt:

- 25% aan de ingezetenen;
- 18,9% aan de zakelijke gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen;
- 0,2% aan de zakelijke gerechtigden van natuurterreinen;
- 55,9% aan de zakelijke gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.

Bij de watersysteemheffing wordt gebruik gemaakt van tariefdifferentiatie:

Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken wordt een tarief gehanteerd dat 75% lager is dan het tarief dat blijkt de verordening op de watersysteemheffing voor elk van deze categorieën geldt.

Voor verharde openbare wegen wordt een gedifferentieerd tarief toegepast dat 100% hoger is dan het tarief dat blijkt eerder genoemde verordening voor ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen geldt.

De categoriegebonden kosten (kosten verkiezingen, WOZ-kosten en kwijtschelding) worden toegerekend aan de betreffende categorieën.

5.2 Belastingheffing

De saldokosten over de heffingsgrondslagen watersysteem en zuiveren zijn als volgt verdeeld:

Tabel: Ontwikkeling verdeling saldokosten over watersysteem en zuiveren

in € 1.000	S A L D O K O S T E N			INDEX Jaarplan 2014 = 100		
	Totaal	Watersysteem	Zuiveren	Totaal	Watersysteem	Zuiveren
Jaarplan 2015	59.002	32.914	26.088	101,7	103,0	100,0
Jaarplan 2014	58.034	31.950	26.085	100,0	100,0	100,0

De saldokosten van de taak watersysteem stijgen in 2015 met 3,0% ten opzichte van 2014. De stijgingen van de tarieven van de verschillende categorieën die onder deze taak vallen laten echter verschillen zien (zie onderstaande tabel). Ten eerste wordt verwacht dat het aantal ingezetenen in ons beheergebied toeneemt waardoor de stijging van dit tarief lager uitvalt. Ten tweede wordt een gemiddelde WOZ-waarde daling verwacht van 3,8%, hierdoor stijgen de tarieven van gebouwd binnen- en buitendijks met meer dan 7%. Verder stijgt het tarief voor de categorie natuur slechts gering doordat er meer hectares natuur bij zijn gekomen. Tenslotte zijn de tariefstijgingen voor ongebouwd nagenoeg gelijk aan de saldokostenstijging van de taak watersysteem.

De saldokosten van de taak zuiveren blijven in 2015 nagenoeg gelijk. Doordat het aantal vervuilingseenheden gering stijgt zal het tarief met 0,7% dalen.

Tabel: Tarievenontwikkeling 2014-2015

Overzicht tarieven				
Heffing/categorie	heffingseenheid	Jaarplan 2015	Jaarplan 2014	% Mutatie
<u>Watersysteemheffing</u>				
Ingezetenen	in € per woonruimte	57,33	56,43	1,6
Gebouwd - binnendijks	in % WOZ - waarde	0,0582	0,0543	7,2
Gebouwd - buitendijks	in % WOZ - waarde	0,0146	0,0136	7,4
Ongebouwd - binnendijks	in € per ha	53,19	51,58	3,1
Ongebouwd - wegen	in € per ha	106,38	103,16	3,1
Ongebouwd - buitendijks	in € per ha	13,30	12,90	3,1
Natuur	in € per ha	3,61	3,60	0,3
<u>Verontreinigingsheffing</u>	in € per v.e.	63,11	63,58	-0,7
<u>Zuiveringsheffing</u>	in € per v.e.	63,11	63,58	-0,7

6. Overige paragrafen

6.1 Weerstandsvermogen, reserves en voorzieningen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen in het jaarplan maar die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Met weerstandscapaciteit wordt bedoeld de financiële middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.

In paragraaf 6.1.1 wordt ingegaan op enkele bestuurlijke risico's. De bedrijfsvoeringsrisico's die in relatie staan tot het weerstandsvermogen zijn opgenomen in paragraaf 6.1.2. In mei 2009 is door het algemeen bestuur beleid vastgesteld waarbij o.a. is vastgelegd welke risico's ten laste van het weerstandsvermogen worden gebracht. In paragraaf 6.1.3 wordt tenslotte aangegeven in hoeverre het beschikbare vermogen toereikend is om mogelijke risico's te kunnen afdekken.

6.1.1 Bestuurlijke risico's

In mei 2014 is door het dagelijks bestuur het strategisch risicodossier geactualiseerd. Als belangrijkste politiek/maatschappelijke risico's zijn benoemd:

- a. Het niet verbonden voelen met de samenleving doordat onvoldoende rekening wordt gehouden met de omgeving. Gevolg hiervan kan zijn dat het maatschappelijk draagvlak voor het werk van het waterschap afneemt. Door ons continu bewust te zijn van de omgeving en door ons af te vragen hoe een ander naar ons kijkt, kan de kans op voorkomen van dit risico worden verlaagd.
- b. Een ander risico op dat moment was de onduidelijkheid over de verkenning van de fusie. Inmiddels zijn de gesprekken over de verkenning gestopt. De nieuwe besturen van de waterschappen zullen een besluit nemen over het vervolg.
- c. Schade aan de infrastructuur ten gevolge van de aardbevingen wordt als een hoog bestuurlijk risico gezien. Vanuit het dagelijks bestuur wordt op dit dossier actief gestuurd.
- d. Als we ons werk (volgens de omgeving) niet goed doen of als we niet adequaat inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen geeft dit een voedingsbodem voor de politieke discussie. Door het vergroten van de omgevingsbewustzijn van de medewerkers, wordt dit risico beperkt.

Op operationeel niveau zijn er tevens enkele bestuurlijke risico's. Het niet voldoen aan wet- en regelgeving of het niet nakomen van afspraken (bijv. NBW en KRW) kan bestuurlijke effecten hebben. Het onvoldoende (kunnen) participeren in gebiedsprocessen is een andere operationeel risico. Daarnaast is het risico aanwezig dat bestuurlijk gemaakte afspraken niet nagekomen (kunnen) worden. Bijvoorbeeld het niet nakomen van de afspraken uit de Meer Jaren Afspraak energiebesparing (MJA) of dat er minder duurzaam wordt gewerkt dan voorgenomen. Ten slotte kan nog worden genoemd het risico dat het waterschap zijn rol in de veiligheidsketen onvoldoende invult.

De beheersmaatregelen om deze operationele risico's zo klein mogelijk te houden liggen met name in de ambtelijke organisatie.

6.1.2. Bedrijfsvoeringsrisico's

De ervaring van de afgelopen jaren leert dat de benoemde bedrijfsvoeringsrisico's veelal structureel van aard zijn maar desondanks zich in de praktijk niet vaak voordoen. Op een enkele uitzondering na wordt de kans op voorkomen ook laag ingeschat. Incidenteel doet zich een risico voor zoals het overstromingsrisico bij de regionale keringen in begin 2012 of een grote storm zoals in december 2013. In de afgelopen periode zijn er geen nieuwe bedrijfsvoeringsrisico's benoemd.

Twee risico's hebben een groot financieel gevolg als deze zich voordoen. Dit betreft het risico van een claim van Oracle voor het gebruik van software. Bij de jaarrekening 2013 is dit (hoge) risico opgenomen in risicoparagraaf. Het maximale risico wordt geschat op ruim 1 miljoen. Daarnaast zijn er gerechtelijke uitspraken gedaan over de proefprocedures natuurerreinen waarbij de uitkomsten voor de waterschappen negatief zijn. Het is nu aan de Hoge Raad te komen tot een definitief oordeel. Het arrest wordt eind 2014 / begin 2015 verwacht. Het risico voor het waterschap ligt tussen de € 0,75 en € 1,0 miljoen.

De risico's bij het programma Waterveiligheid en rampenbestrijding hebben betrekking op een eventuele doorbraak met overstroming als gevolg of het niet voldoen aan de normen.

Bij programma Voldoende en gezond water liggen de risico's op het terrein van aanpassingen aan klimaatwijzigingen en het niet voldoende in kunnen zetten van onze infrastructuur bij de bedrijfsvoering c.q. bij calamiteiten.

Voor het programma Gezuiverd water wordt het risico gezien dat de belegging fonds oude leiding onvoldoende rendement oplevert. Dit is een risico op langere termijn.

Bij het programma Water en maatschappij zijn geen specifieke risico's benoemd.

Ten slotte is bij het programma Bedrijfsvoering het risico benoemd op verstrekte garantstellingen Hefpunt (in 2014 vernieuwd). Het stopzetten van de samenwerking in Het Waterschapshuis geeft nog een risico van afwikkeling frictiekosten. Daarnaast hebben de twee hiervoor genoemde risico's (belastingen en Oracle) betrekking op dit programma.

Enkele algemene bedrijfsvoeringsrisico's hebben betrekking op overschrijding van budgetten c.q. het uitvallen van aanwezige infrastructuur.

6.1.3. Beschikbare vermogen versus omvang risico's

Bij de begroting 2014 is een beroep gedaan op de algemene reserves voor de taak zuiveringsbeheer van € 175.000. In de najaarsrapportage 2014 wordt een nadelig resultaat verwacht van circa € 138.000. De verdeling hiervan naar de twee taken laat een nadelig resultaat zien op watersysteem van € 238.000 en een voordelig resultaat van € 100.000 op de taak Zuiveringsbeheer.

Rekening houdende met de geplande onttrekking c.q. toevoeging de stand van het beschikbare weerstandsvermogen eind 2014 er als volgt uit ziet:

Watersysteembeheer	€ 2,4 miljoen
Zuiveringsbeheer	€ 5,3 miljoen
Totaal	€ 7,7 miljoen.

De in paragraaf 6.1.2 genoemde risico's zijn gewaardeerd (kans maal gevolg in geld). Uit deze waardering blijkt dat de gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen € 4,8 miljoen bedraagt. Dit bedrag ligt iets hoger dan bij de Perspectiefnota 2015-2018 (€ 4,5 miljoen) door de verhoging van het risico voor belastingen (natuurerreinen). De risico's van doorbraak primaire kering en het niet voldoen aan de vigerende normen voor de primaire kering zijn niet meegenomen in de berekening. De kosten van een grootschalige ramp (overstroming) bij de primaire kering zullen dermate hoog zijn dat ook andere overheden naar verwachting financieel

zullen bijdragen. Bij het niet voldoen van de primaire keringen aan de normen wordt een beroep gedaan op het HWBP, waarvoor de waterschapsbijdrage is opgenomen in dit jaarplan.

Gesplitst naar de twee taken van het waterschap is voor de taak watersysteem een weerstandscapaciteit wenselijk van plm. € 4,1 miljoen (bij Perspectiefnota € 3,9 miljoen) en voor de taak zuivering € 0,7 miljoen (bij Perspectiefnota € 0,6 miljoen).

In het beleid is vastgesteld dat het weerstandsvermogen mag variëren tussen 0,8 en 1,2 maal de benodigde capaciteit. De werkelijke situatie, uitgaande van de stand van de reserves ultimo 2013, is:

	Weerstandsvermogen		Factor	Overschot c.q. tekort	Vrije ruimte t.o.v. minimum norm (0,8)
	Beschikbaar	Benodigd			
Watersysteem	2.669	4.073	0,7	-1.404	-589
Zuiveren	5.391	711	7,6	4.680	4.822

De conclusie is dat voor de taak watersysteem sprake is van een tekort van € 1,4 miljoen en voor zuiveren een overschot van € 4,7 miljoen om de gevolgen van de geïdentificeerde risico's af te dekken. Afgezet tegen de minimum norm van 0,8 maal de benodigde capaciteit is er sprake van een tekort voor watersysteem van € 0,6 miljoen en een vrije ruimte voor zuiveren van 4,8 miljoen.

Rekening houdend met de voorgenomen onttrekking c.q. toevoeging aan de reserves in 2014 (inclusief verwachtingen najaarsrapportage), dan volgt hieruit het volgende overzicht:

Rekening houdend met onttrekking 2014 en verwacht resultaat 2014					
	Weerstandsvermogen		Factor	Overschot c.q. tekort	Vrije ruimte t.o.v. minimum norm (0,8)
	Beschikbaar	Benodigd			
Watersysteem	2.431	4.073	0,6	-1.642	-827
Zuiveren	5.316	711	7,5	4.605	4.747

Het tekort bij de taak watersysteem wordt daarmee groter en voor zuiveren blijft het nagenoeg gelijk. Vooral het tekort bij watersysteem geeft enige zorgen, zeker als de twee genoemde hoge risico's zich daadwerkelijk gaan voordoen.

In de navolgende tabel is de stand van de reserves en voorzieningen opgenomen aan het begin en einde van het jaar 2015. Op basis van het vastgesteld beleid wordt alleen de algemene reserve aangemerkt als bron voor weerstandscapaciteit. Ultimo 2015 bedraagt de weerstandscapaciteit voor de taak *Watersysteem* € 2,2 miljoen en voor de taak *Zuiveren* € 5,3 miljoen.

STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN Jaarplan 2015							
Omschrijving	STAND 1 JANUARI	Mutaties in het jaar			Verminderingen	STAND 31 DECEMBER	Berekende rente die niet is toegevoegd
		Vermeerderingen					
		Rente	tlv expl	overige			
Algemene reserves							
Watersysteem	2.432				257	2.174	122
Zuiveren	5.316					5.316	266
Bestemmingsreserves							
Watersysteem	2.612				39	2.573	118
Zuiveren	126					126	6
Algemeen	22					22	1
Oude leidingen	5.117					5.117	
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	15.625				297	15.329	513
Voorzieningen							
Watersysteem							
Zuiveren							
Algemeen	2.299	115			193	2.222	
TOTAAL VOORZIENINGEN	2.299	115			193	2.222	

Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen

Een van de uitgangspunten in de perspectiefnota 2015-2018 was het in stand houden van een zo gelijkmatig mogelijke tariefontwikkeling. Om dit te kunnen realiseren worden, waar mogelijk, de algemene reserves ingezet. Dit is voor de komende jaren alleen mogelijk voor de taak zuiveren.

In het jaarplan 2015 wordt voor de taak Watersysteem rekening gehouden met een onttrekking van € 257.000. Deze onttrekking is ter dekking van de kosten van de versnelde afschrijving van de bijdrage nHWBP 2011.

Tevens is rekening gehouden met een onttrekking uit de bestemmingsreserves van € 39.000. Het betreft een onttrekking aan de reserve De Slokkert. Ten behoeve van pensioen- en wachtgeldvoorzieningen voormalig bestuur en voormalig personeel is in het Jaarplan 2015 € 193.000 ten laste van de voorziening algemeen gebracht. Voor het overige vinden er geen onttrekkingen plaats. Bestuurlijk is besloten dat te zijner tijd aan de reserve FES-waterbodem (Watersysteem) € 1,1 miljoen zal worden onttrokken ten behoeve van het baggeren van het Damsterdiep / project Dijkpark.

De voorzieningen hebben betrekking op het (voormalige) personeel en het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers. Met ingang van 2010 is ook de pensioenverplichting van de zittende bestuursleden opgenomen.

De berekeningen zijn gebaseerd op in het jaar 2012 geactualiseerde grondslagen.

6.2 Verbonden partijen

Het waterschap neemt uit beleidsoverwegingen deel in een aantal samenwerkingsverbanden. De volgende samenwerkingsverbanden zijn door het waterschap Noorderzijlvest aangegaan:

Gemeenschappelijke regeling met waterschap Hunze en Aa's

In de reglementen van Noorderzijlvest en die van Hunze en Aa's is bepaald dat het waterschap samenwerkt met een of meer andere waterschappen ten behoeve van een doelmatige uitoefening van grootschalige taakonderdelen en dat daartoe een regeling is aangegaan. Tussen beide waterschappen is sinds 1 januari 2000 sprake van een samenwerking ten aanzien van een aantal benoemde activiteiten op het terrein van de afvalwaterinzameling, afvalwaterzuivering, ontwateren en verwerking van slib, laboratoriumwerkzaamheden, het sluiten van (dijk)coupures en de beheerkosten van het fonds oude leidingen. Hiertoe is een

gemeenschappelijke regeling aangegaan. Met ingang van 2011 wordt afgerekend op basis van vaste prijs/kwaliteitsafspraken. Eind 2012 is deze afspraak geëvalueerd. De werkzaamheden ten aanzien van het laboratorium worden vanaf 2015 op een andere manier belegd.

Waterkwaliteitscentrum

Per 1 januari 2015 start het nieuwe Waterkwaliteitscentrum. Vier samenwerkende waterpartijen (Waterbedrijf Groningen, Waterleidingmaatschappij Drenthe, waterschap Hunze en Aa's en waterschap Noorderzijlvest) richten hiervoor een nieuwe BV op. De samenwerking leidt tot synergie op zowel kennis als productie. Doelstelling van het Waterkwaliteitscentrum is het verrichten van laboratoriumanalyses en overige gerelateerde dienstverlening op het gebied van waterkwaliteit en watertechnologie ten behoeve van de vier moederorganisaties en voor de markt. Als uitgangspunt voor de samenwerking is gekozen voor de verdere ontwikkeling tot een kennis intensief waterkwaliteitscentrum. Een organisatie, die een breed werkpakket aan dienstverlening biedt en daarbij beschikt over – voor de waterbedrijven en waterschappen benodigde – kennis, expertise en faciliteiten.

Gemeenschappelijke regeling Hefpunt

Per 1 september 2007 is tussen de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's, evenals Wetterskip Fryslân een gemeenschappelijke regeling ingericht die is belast met de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen. De onderlinge afspraken over de dienstverlening zijn in een Service Level Agreement (SLA) vastgelegd.

Eén van de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de oprichting van deze gemeenschappelijke regeling, betreft het verlagen van de perceptiekosten van de heffing en invordering van de waterschapslasten. Daarnaast is het borgen van de continuïteit en het verbeteren van de kwaliteit een belangrijk uitgangspunt. Dit alles is mogelijk door bundeling van kennis, kwaliteit en kwantiteit van deze drie waterschappen.

De strategie op de langere termijn is om uit te groeien tot een regionaal belastingkantoor voor lokale overheden. Uit onderzoek door de Unie van Waterschappen is gebleken dat het grootste synergievoordeel behaald kan worden door middel van samenwerking met gemeenten (Bron: Unierapport 'Waterschappen zoeken fiscale partners').

Gemeenschappelijke regeling Waterschapshuis

Het Waterschapshuis is opgericht om, vooral op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie, producten te ontwikkelen die voorzien in een brede gezamenlijke behoefte, waarmee samenwerking wordt beoogd tussen waterschappen en andere overheden. Onder regie van het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening voor en naar burgers en bedrijven te verbeteren en om daarin een kostenbesparing op de ICT uitgaven te bewerkstelligen.

De gemeenschappelijke regeling is formeel per 1 juli 2010 in werking getreden. De overgang van alle producten van de stichting naar de GR heeft op 1 januari 2013 plaats gevonden. Begin 2015 wordt de organisatie van Het Waterschapshuis aangepast. Hierbij wordt een onderscheid gecreëerd tussen de instandhouding van de organisatie en de dienstverlening aan de waterschappen met programma's en projecten. Alle waterschappen die aan Het Waterschapshuis deelnemen zijn als *eigenaar* verantwoordelijk voor de instandhouding van Het Waterschapshuis. Maar alleen de waterschappen die ook aan een bepaald programma of project deelnemen dragen als *opdrachtgever* de kosten en risico's van dat programma of project. Voor de instandhouding wordt een kleine vaste kern van medewerkers gecreëerd, voor de programma's en projecten een flexibele schil. Het Waterschapshuis blijft in eerste instantie dezelfde taken als nu uitvoeren. De kosten zullen naar verwachting dan ook grotendeels gelijk blijven.

Samenwerking in de waterketen

In 2011 hebben dertig gemeenten, waterschappen en waterbedrijven in de regio Groningen-Drenthe afspraken gemaakt over samenwerken in de waterketen. Doel is de riolering, waterzuivering en drinkwatervoorziening beter op elkaar af te stemmen en taken in

gezamenlijkheid uit te voeren. In 2013 is er een model opgesteld om samenwerkingsafspraken vast te leggen met nutsbedrijven. In 2014 is een besluit genomen over deelname aan het regionaal opgestelde samenwerkingsovereenkomst Waterketen Groningen / Noord-Drenthe. Tevens is een drietal waterakkoorden gesloten met clusters van gemeenten. In de jaren tot 2020 vindt gefaseerde uitvoering van de plannen/waterakkoorden plaats.

N.V. Groninger Monumenten Fonds

De N.V. Groninger Monumenten Fonds is in 2003 door acht partijen opgericht met als doelstelling een wezenlijke bijdrage te zullen leveren aan het in standhouden en beheren van een deel van het cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Het waterschap is eigenaar van ruim 9% van de aandelen.

Overige

Daarnaast zijn nog enkele lichtere samenwerkingsverbanden aangegaan met andere overheden. Een voorbeeld is die voor de aanleg, het beheer, onderhoud en instandhouding van systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA's). Verder kan genoemd worden de beheerovereenkomst met betrekking tot zuiveringstechnische werken tussen het waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân en waterschap Reest en Wieden. Sinds het jaar 2000 zijn afspraken gemaakt over het beheer en de verdeling van kosten.

6.3 Financiering

Algemene interne en externe ontwikkelingen

Als gevolg van de Wet financiering decentrale overheden zijn de waterschappen verplicht een financieringsparagraaf in het jaarplan (en de jaarverslaggeving) op te nemen. Deze paragraaf in het jaarplan is, in samenhang met het treasurystatuut op basis van artikel 108 van de nieuwe Waterschapswet, een belangrijk instrument voor het transparant maken, en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren, van de treasuryfunctie. Een vernieuwd treasurystatuut is eind 2013 vastgesteld.

De ontwikkeling van de rente (rentevisie)

Een rentevisie is een toekomstverwachting over de renteontwikkeling, op basis waarvan een financiering- en beleggingsbeleid wordt gevoerd. Afhankelijk van de (interne- of externe) ontwikkelingen zal het waterschap haar rentevisie actualiseren. De rentevisie zal daarbij worden gebaseerd op de rentevisie van enkele gezaghebbende financiële instellingen, zoals de huisbankier. Afstemming van het beleid op de rentevisie betekent bijvoorbeeld het uitstellen van uitzettingen met een lange looptijd op het moment dat men een rentestijging verwacht.

Korte rente

De korte rente blijft extreem laag. De eerste negen maanden van 2014 heeft de Euribor (3 mnd's looptijd) geschommeld tussen 0,10 en 0,32%. Het huidige tarief voor de driemaands looptijd bedraagt 0,08%, dit als gevolg van de onverwachte rentestap van de Europese Centrale Bank. In de lijn met de actuele ontwikkelingen wordt een verdere verlaging voor de Euribor niet uitgesloten.

Lange rente

Ook de lange rente is verder weggezaakt. In januari 2014 bedroeg het rentepercentage voor een 10 jaars lineaire nog 2,0% begin september 2014 is dit 1,24%. Reden van de verdere verlaging is het nieuwe pessimisme ten aanzien van een aantal slechte Europese groeicijfers over het tweede kwartaal en anderzijds de angst dat de sanctie wedloop met Rusland zal leiden tot een nog slechter derde kwartaal.

Tabel: Financieringsbehoefte Jaarplan 2015(x € 1.000)

Financieringspositie Jaarplan 2015		
Omschrijving	31-dec-15	1-jan-15
Activa		
Materiele en immateriele vaste activa	206.280	195.042
Financiële vaste activa	264	264
A. Totaal vaste activa	206.544	195.306
Passiva		
Algemene reserve	7.490	7.748
Overige reserves	2.595	2.761
Totaal eigen vermogen	10.085	10.509
Voorzieningen	2.222	2.299
Vaste geldleningen (lang)	165.710	170.382
Waarborgsommen	27	27
Totaal vreemd vermogen	165.737	170.409
B. Totaal passiva (financieringsmiddelen)	178.044	183.217
A-B Financieringstekort	28.500	12.089

De dekking van dit financieringstekort kan gedeeltelijk plaatsvinden door gebruik te maken van kort geldfaciliteiten (tot één jaar). Uiteraard is een en ander afhankelijk van de rentestand en ontwikkelingen op dit terrein.

Het is gezien de huidige rentestand en de verwachte ontwikkelingen voor korte en langere termijn financieel voordelig zoveel mogelijk met kort geld te financieren. De debetrente in rekening-courant is lager dan 0,25%. Bij de keuze tussen lang of kort wordt rekening gehouden met de in de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) aangegeven criteria voor de kasgeldlimiet. Deze kasgeldlimiet is de limiet voor de kortgeld positie en is voor de waterschappen vastgesteld op 23% van de begrote exploitatielasten over een jaar. Bij overschrijding van deze limiet is het waterschap verplicht maatregelen te nemen in de sfeer van het afsluiten van vaste geldleningen.

In de wet FIDO is nog een belangrijk criterium aangegeven namelijk de renterisiconorm. Zodra deze norm wordt overschreden dienen herfinancieringmaatregelen te worden getroffen.

Vaste activa

De vaste activa heeft betrekking op de nog niet afgeschreven investeringen per 1 januari 2015. Hierbij is uitgegaan van de werkelijke cijfers per 31-12-2013 en de aangepaste voorgenomen investeringen voor het jaar 2014. Hierin zijn tevens begrepen investeringen waarvoor in voorgaande jaren kredieten zijn verleend, maar waarvan de uitvoering nog doorloopt. De afschrijvingslast in 2015 van de investeringen bedraagt € 16,1 miljoen. In bijlage D zijn de financiële activa weergegeven. In dit jaarplan is ervan uitgegaan dat de voorgenomen investeringen 2015 zullen worden gerealiseerd.

Eigen vermogen

Reserves behoren tot het eigen vermogen en zijn verdeeld in algemene- en bestemmingsreserves. De algemene reserve wordt aangehouden als weerstandsvermogen voor onvoorziene uitgaven en heeft feitelijk een bufferfunctie, terwijl de bestemmingsreserves worden aangehouden voor vooraf bepaalde specifieke doelen. Niet onder de bestemmingsreserves is opgenomen de reserve "Beheer oude leidingen". Deze reserve wordt mede ten behoeve van het waterschap Hunze en Aa's beheerd door het waterschap

Noorderzijlvest. Het beheer hiervan vindt buiten het Jaarplan van het waterschap plaats en heeft ten gevolge hiervan geen invloed op de financieringspositie van Noorderzijlvest. Het saldo van het fonds zal inclusief niet gerealiseerde koerswinsten naar verwachting per 1 januari 2015 € 5,0 miljoen bedragen.

Voorzieningen

In het jaarplan 2015 is ten laste van de voorzieningen een bedrag van € 193.000 gebracht. Het betreft een onttrekking uit de Pensioen- wachtgeldvoorziening van voormalig personeel en bestuur.

Vreemd vermogen

Het vreemd vermogen bestaat uit langlopende geldleningen. In bijlage E is een overzicht opgenomen van de betreffende geldleningen. Het gemiddelde rentepercentage op vreemd vermogen bedraagt 3,2 %.

Financieringstekort

Het financieringstekort loopt in het jaar 2015 naar verwachting op naar € 28,5 miljoen. Dat is enerzijds gelegen in het feit dat oplevering van projecten een hoger bedrag aan vaste activa tot gevolg heeft. Anderzijds komt dit door de aflossingen op leningen. De herstructurering van de leningen in het najaar van 2013 heeft er toe bijgedragen dat dit financieringstekort kan worden afgedekt met lange leningen.

De kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een belangrijk wettelijk criterium voor het korte vreemd vermogen en is in de wet gesteld op 23% van begrote exploitatielasten over een jaar (2015: 73,0 miljoen). Voor het Beleidsjaarplan 2015 betekent dit een kasgeldlimiet van € 16,8 miljoen. Deze limiet voor de kortgeld positie zal voor het jaar 2015 bij de bank worden aangevraagd.

Bij overschrijding van deze limiet is het waterschap verplicht maatregelen te nemen in de sfeer van het afsluiten van vaste geldleningen of tijdelijke kasgeldleningen.

De renterisiconorm

Nog een toetsingscriterium is het renterisico voor de lange schulden. Het renterisico is de mate waarin het saldo van rentelasten en rentebaten van een openbaar lichaam verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer. Bij een gelijkmatige opbouw van de leningenportefeuille wordt het renterisico op de vaste schuld gespreid over de jaren. Een verandering van de rente werkt zodoende vertraagd door op de rentelasten in enig jaar. Het renterisico mag de renterisiconorm in beginsel niet overschrijden.

De eigen verantwoordelijkheid van het openbaar lichaam voor het ontwikkelen van een beleid t.a.v. de lange termijn financieringsbehoefte speelt een belangrijke rol. Wel wordt door het stellen van een norm de toezichthouder een expliciet handvat aangeboden bij de beoordeling van het renterisico op de vaste schuld van openbare lichamen. Overschrijding van de norm kan voor de toezichthouder aanleiding zijn om preventief toezicht in te stellen.

De renterisiconorm is dus bedoeld om er voor te zorgen dat de portefeuille met langlopende leningen van waterschappen niet te gevoelig wordt voor veranderingen van de rente. Als norm voor het renterisico wordt een percentage van het begrotingstotaal van het Jaarplan aangehouden. Dit percentage is vastgesteld op 30%. Absoluut gezien betekent dit voor het planjaar 2015 een bedrag van € 21,9 miljoen. Het bedrag wat in 2015 moet worden geherfinancierd en waarover daarom renterisico wordt gelopen, namelijk de aflossingen op de vaste geldleningen, bedraagt € 15,7 miljoen.

6.4 EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het “Stabiliteits- en groeipact” (SGP) van de Europese Unie onder andere vastgelegd dat:

- Het EMU-tekort van de overheid van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten overstijgen;
- De overheidsschuld niet meer dan 60% van het BBP mag bedragen.

Het gaat om totalen van de gehele overheid; dus ook van de decentrale overheden. De laatst gemaakte afspraken over de beheersing van het Nederlandse EMU-saldo zijn vastgelegd in de Bestuursafspraken 2011-2015 (Hoofdlijnenakkoord) van Rijk en decentrale overheden. Hierbij is tevens vastgelegd dat de nationale overheid in wetgeving afspraken met de decentrale overheden moet vastleggen over de gezamenlijke beheersing van het EMU-saldo.

De Wet Hof is op 1 januari 2014 van kracht geworden. De wet heeft veel aanleiding gegeven tot opmerkingen van met name decentrale overheden. De in Europees verband afgesproken methodiek om de EMU-saldo te meten (transactiestelsel; ESR, Europees Stelsel van Rekeningen) valt ongelukkig uit voor overheden met een baten-lasten-stelsel, zoals de Nederlandse lokale overheden. Met een sluitende exploitatierekening kunnen deze organisaties toch een redelijk groot EMU-tekort hebben. Dit laatste geldt zeker voor de waterschappen, omdat zij van jaar-op-jaar een investeringsvolume kennen dat aanzienlijk groter is dan het totaal van de afschrijvingen. Bij de waterschappen wordt het EMU-saldo voornamelijk bepaald door het verschil tussen de investeringsuitgaven en de afschrijvingen van hetzelfde jaar.

Het EMU-saldo wordt in de Wet Hof gezien als sturingsinstrument voor de decentrale overheden. De bijdrage aan het EMU-tekort wordt als verwijtbaar gezien met als consequenties dat er in de wet boetebedingen zijn opgenomen.

Tabel: Opbouw EMU-saldo Jaarplan 2015

EMU-saldo Jaarplan 2015 in € 1.000		
Omschrijving	Jaarplan 2015	Jaarrap. 2013
1. EMU/exploitatiesaldo	0	2.769
2. Invloed van investeringen		
Bruto investeringen	-37.062	-35.527
Investeringsubsidies en bijdragen	9.695	7.057
Verkoop van activa	0	217
Afschrijvingen	16.129	11.988
	-11.238	-16.265
3. Invloed van voorzieningen		
Toevoegingen aan voorzieningen		
- t.l.v. de exploitatie	0	0
- t.g.v. de exploitatie	0	13
Betalingen rechtstreeks t.l.v. voorzieningen	-193	-403
Externe vermeerderingen	115	-131
	-78	-521
4. Invloed reserves		
Betalingen rechtstreeks t.l.v. reserves	-297	-1.483
Externe vermeerderingen	0	785
	-297	-698
5. Deelnemingen en aandelen		
Boekwinst	0	0
Boekverlies	0	-159
	0	-159
Totaal EMU-saldo	-11.612	-14.874

Vooraf de hoogte van de investeringen heeft invloed op de hoogte van het tekort. Voor de beoordeling of het waterschap aan zijn verplichtingen voldoet wordt niet gekeken naar het begrote EMU-tekort maar naar het daadwerkelijke EMU-tekort. Hierover wordt per kwartaal gerapporteerd aan het CBS.

De individuele EMU-referentiewaarde van 2015 voor Noorderzijlvest is door de Unie van Waterschappen geraamd op € 8.982.000. De individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap op basis van zijn begrotingstotaal heeft in de gezamenlijke tekortnorm. Deze waarden zijn voornamelijk bedoeld om het eigen EMU-saldo te monitoren en te beheersen. In het financieel akkoord van januari 2013 is opgenomen dat gedurende de kabinetsperiode bij overschrijding van de norm geen sancties zullen worden toegepast. Een boete uit Europa kan wel worden doorberekend aan de decentrale overheden.

7. Bijlagen

Bijlage A: Jaarplan naar kosten- en opbrengstensoorten
(in € 1.000)

Nummer kosten-soort	Om schrijving	Jaarplan 2015	Jaarplan 2014	Rekening 2013	Nummer kosten-soort	Om schrijving	Jaarplan 2015	Jaarplan 2014	Rekening 2013
401	Rentelasten	5.840	6.103	6.150	800	Rentebaten	515	288	590
402	Afschrijvingen	16.129	14.575	11.988	810	Dividenden			167
410	sub-totaal kapitaallasten	21.969	20.678	18.138	820	Baten personeelskosten	624	113	469
411	Sal. huidig pers. en bestuurders	15.091	14.826	15.079	830	Opbrengst werken voor derden	12.142	11.732	11.650
412	Uitk. voormalig pers. en best.	352	350	172	840	Opbrengst eigendommen	49	73	61
413	Sociale lasten	3.826	3.975	3.769	850	Waterschapsbelastingen	57.152	56.184	53.041
414	Overige personeelskosten	1.384	1.431	1.078	860	Bijdragen van derden	226	252	737
	Personeel van derden	650	275	1.422	870	Onttrekkingen aan voorzieningen	193	350	534
	sub-totaal personeelskosten	21.303	20.856	21.520	880	Onttrekkingen aan reserves	297	208	1.642
420	Gebruiksgoederen	965	977	895	890	Doorberekeningen aan projecten	1.857	1.300	2.775
421	Verbruiksgoederen	4.449	4.325	4.325		Onttrekking reserves tbv tarieven			
422	Energie en water	3.563	3.636	3.061					
423	Huren, pachten en rechten	707	669	624					
424	Verzekeringen	292	292	295					
425	Belastingen	161	177	171					
426	Onderhoud door derden	6.569	6.646	7.482					
427	Ovg diensten door -/bijdr. aan derden	13.066	12.233	14.050					
	sub-totaal goederen en diensten	29.772	28.955	30.904					
430	Toevoegingen aan voorzieningen			945		Nagekomen baten			
440	Onvoorziën	10	10			Nadelig resultaat			
451	Betalingsverschillen			159					
	Nagekomen lasten								
	Voordelig resultaat								
	Totaal generaal	73.054	70.500	71.665		Totaal generaal	73.054	70.500	71.665

Bijlage B: Kostenverdeelstaat

KOSTEN- EN OPBRENGSTENVERDEELSTAAT						JAARPLAN 2015		in € 1.000	
NR	Kosten- en opbrengstsoorten	1. Waterveiligheid & Rampenbestrijding	2. Voldoende & gezond water	3. Gezuiverd water	4. Water & Maatschappij	5. Bedrijfsvoering	6. Hulpkosten-plaatsen	Saldo Jaarplan 2015	
LASTEN									
40	Kapitaallasten	2.505	6.307	10.285	1.583	1.290		21.969	
41	Personeelskosten					1.946	19.357	21.303	
42	Goederen en diensten	1.022	6.392	13.730	1.816	6.812		29.772	
43	Toevoegingen voorz.								
44	Onvoorzien					10		10	
	Totaal Lasten	3.527	12.698	24.015	3.399	10.059	19.357	73.054	
BATEN									
80	Rentebaten					515		515	
81	Dividenden								
82	Baten Personeelslasten	334			210	80		624	
83	Opbr. werken voor derden	31	642	11.249		220		12.142	
84	Opbrengst eigendommen				49			49	
85	Waterschapsbelastingen					-1.850		-1.850	
86	Bijdragen van derden	75	63		63	25		226	
87	Onttrekkingen voorziening				193			193	
88	Onttrekking reserves	257	39					297	
89	Geactiveerde lasten	246	928	508	95	80		1.857	
	Totaal Baten	943	1.672	11.757	609	-930		14.052	
	Saldo Baten en Lasten	2.584	11.026	12.257	2.790	10.989	19.357	59.002	
47	Doorberekeningen	2.564	5.159	3.126	3.654	4.854	-19.357		
	Te dekken door omslagen	5.148	16.185	15.383	6.444	15.842	-0	59.002	

Bijlage C: Verdeling saldokosten op programma naar watersysteem en zuiveren

VERDELING SALDOKOSTEN PER PROGRAMMA NAAR TAAK						
In € 1.000	1. Waterveiligheid & Rampenbestrijding	2. Voldoende & gezond water	3. Gezuiverd water	4. Water & Maatschappij	5. Bedrijfs- voering	Saldo
Watersysteem	5.042	16.185		3.914	7.774	32.914
Zuiveren	106		15.383	2.531	8.068	26.088
Totaal	5.148	16.185	15.383	6.444	15.842	59.002

Bijlage D: Gecomprimeerde staat van financiële vaste activa

Omschrijving	Stand 1-1-2015			MUTATIES IN 2015		Stand 31-12-2015			Rente
	Aanschafprijs	Cumulatie ve vermin- deringen	Boek- waarde	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Aanschaf- prijs	Cumulatie ve vermin- deringen	Boek- waarde	
Aandelen Ned. waterschapsbank	154.127		154.127			154.127		154.127	4.488
Aandelen Monumentenfonds	110.000		110.000			110.000		110.000	3.203
Aandelen Rio Noord									
Betaalde waarborgsommen	68		68			68		68	
Totaal	264.195		264.195			264.195		264.195	7.691

Bijlage E: Vaste schulden

Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente %	Looptijd (jaren)	Vervaldag rentenota	Stand 1-1-2015	MUTATIES IN 2015		Vervaldag	Stand 31-12-2015	Betaalde rente	Verschuldigde rente per 1-1-2015	Verschuldigde rente per 1-12-2015	Ten laste van het boekjaar komende
					Vermeerderingen	Aflossingen						
1. Vaste geldleningen												
2.722.681	0,063	20 jaar	01-10	272.268		136.134	01-10	136.134	17.126	4.329	2.164	14.961
12.000.000	0,052	15 jaar	04-06	2.400.000		800.000	04-06	1.599.999	125.760	73.360	48.907	101.307
13.000.000	0,040	20 jaar	18-06	5.850.000		650.000	18-06	5.200.000	234.878	127.878	113.669	220.669
13.613.406	0,061	20 jaar	18-01	4.084.022		680.670	18-01	3.403.352	247.900	238.948	199.123	208.075
13.613.406	0,059	20 jaar	17-11	4.084.022		680.670	17-11	3.403.352	239.732	29.301	24.417	234.848
9.000.000	0,046	30 jaar	01-10	6.900.000		300.000	01-10	6.600.000	316.710	80.057	76.577	313.230
10.000.000	0,043	20 jaar	12-02	6.500.000		500.000	12-02	6.000.000	280.475	250.869	231.572	261.178
11.000.000	0,046	30 jaar	01-10	8.800.000		366.667	01-10	8.433.333	408.760	103.325	99.020	404.455
2.000.000	0,036	25 jaar	01-01;04;07;10	1.655.912		86.022	01-01;04;07;10	1.569.890	60.275	15.236	14.445	59.484
10.000.000	0,025	9 jaar	01-07	6.666.667		1.111.111	01-07	5.555.556	164.000	83.367	69.472	150.105
10.000.000	0,027	10 jaar	24-06	6.000.000		1.000.000	24-06	5.000.000	164.400	86.767	72.306	149.939
3.600.000	0,023	10 jaar	01-09	2.160.000		360.000	01-09	1.800.000	50.112	16.843	14.036	47.305
10.000.000	0,035	10 jaar	22-03	7.000.000		1.000.000	22-03	6.000.000	247.800	195.487	167.560	219.873
15.000.000	0,025	10 jaar	03-04	12.000.000		1.500.000	03-04	10.500.000	301.200	227.573	199.127	272.754
15.000.000	0,018	10 jaar	18-12	12.000.000		1.500.000	18-12	10.500.000	213.600	7.713	6.749	212.636
15.000.000	0,020	10 jaar	19-2-2013	13.500.000		1.500.000	19-2-2014	12.000.000	271.350	237.431	211.050	244.969
15.000.000	0,019	10 jaar	17-07	13.500.000		1.500.000	17-7-2014	12.000.000	255.825	118.674	105.488	242.639
10.000.000	0,019	10 jaar	4-7-2013	9.000.000		1.000.000	4-7-2014	8.000.000	169.200	84.600	75.200	159.800
33.337.375	0,040	17 jaar	26-8-2013	33.337.375		0	26-8-2025	33.337.375	1.317.826	464.900	464.900	1.317.826
10.000.000	2,090%	10 jaar	10-1-2014	10.000.000		1.000.000	10-1-2024	9.000.000	209.000	206.097	185.488	188.391
233.886.869				165.710.266	0	15.671.274		150.038.992	5.295.929	2.652.755	2.381.270	5.024.444
2. Waarborgsommen												
Onderhoudsweg zeewering				24.945				19.746				1.247
Ontvangen w.aarborgsommen verrekijers OZD				113				113				6
Ontv. Waarborgsommen toegang Garmerwilde				1.900				400				95
Totaal waarborgsommen				26.958	0	0		20.259	0	0	0	1.348

Bijlage F: Overzicht investeringen per programma

(bedragen * € 1.000)

Thema/programma	(1) Bestedingen	(2) subsidie	(3=1-2) saldo	(4) activering eigen uren	(5) activering rente	(6=3+4+5) Investering totaal
Primaire waterkering	5.750	2.025	3.725	71	0	3.796
Regionale keringen	7.052	3.600	3.452	110	65	3.627
Calamiteitenbestrijding	0	0	0	0	0	0
Waterveiligheid en rampenbestrijding	12.802	5.625	7.177	181	65	7.424
KRW	4.783	899	3.884	262	34	4.179
WB21	864	0	864	49	30	943
Waterbeheersing	471	0	471	25	28	525
Kunstwerken	2.815	1.200	1.615	139	30	1.784
Bodemdaling	2.446	1.946	500	113	0	613
Verdrogingsbestrijding	0	0	0	0	0	0
Tractie	700	0	700	0	0	700
Werkplaatsen	0	0	0	0	0	0
Baggeren	1.800	0	1.800	125	92	2.018
Voldoende en gezond water	13.879	4.045	9.834	713	215	10.762
Rioolwaterzuiveringen	3.686	25	3.661	203	130	3.993
Rioolgemalen	1.590	0	1.590	99	24	1.712
Persleidingen	475	0	475	20	9	504
Energiebesparende maatregelen	400	0	400	19	5	424
Gezuiverd water	6.151	25	6.126	341	167	6.634
Onderzoeken	33	0	33	0	0	33
Cultuurhistorie	0	0	0	0	0	0
Vaarrecreatie (bruggen-sluizen)	1.000	0	1.000	67	28	1.095
Waterbeleving/e-overheid/internet	0	0	0	0	0	0
Bijdragen waterketen	0	0	0	0	0	0
Water en maatschappij	1.033	0	1.033	67	28	1.127
Informatievoorziening bedrijfsprocessen	660	0	660	0	0	660
Faciliteiten	760	0	760	0	0	760
Financieel juridisch beheer	0	0	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	1.420	0	1.420	0	0	1.420
Totaal programma's	35.285	9.695	25.590	1.302	475	27.367